

**Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk**

Inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar in de jeugdhulpverlening.

Door Laura Verra

**Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)**

**Hasselt
Academiejaar 2014- 2015**

**Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk**

Inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar in de jeugdhulpverlening

Door Laura Verra

**Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)**

**Hasselt
Academiejaar 2014- 2015**

Voorwoord

Als laatstejaarsstudente aan de Hogeschool PXL schreef ik dit eindwerk in het kader van mijn opleiding 'Sociaal Werk', afstudeerrichting Maatschappelijk werk. Graag wil ik een aantal mensen bedanken die ervoor gezorgd hebben dat dit eindwerk werkelijkheid is geworden.

Allereerst wil ik mijn stageplaats, Daidalos vzw, bedanken voor de kans die ze mij hebben gegeven. Mijn stage was een positieve en leerrijke ervaring.

In het bijzonder wil ik mijn stagementoren Daisy Brouwers en Reinhilde Maex bedanken voor de goede begeleiding, de tips en het vertrouwen in mij. Ik apprecieer hun inzet en tijd die ze vrijmaakten om mij te begeleiden.

Daarnaast wil ik mijn dank uiten aan alle collega's van Daidalos vzw voor de warme en open ontvangst en hun vriendelijkheid doorheen mijn stage. Ze stonden steeds klaar met raad en daad.

Verder dank ik mijn eindwerkbegeleider, Eric Berx, voor de begeleiding bij het schrijven van dit eindwerk en Liza Renders voor de begeleiding van mijn stage.

Tevens wil ik de hulpverleners bedanken die hun kostbare tijd hebben vrijgemaakt voor mijn interviews. Zonder hen zou dit nooit gelukt zijn.

Mijn ouders wil ik bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun en geloof in mij de afgelopen drie jaar. Ik wil eveneens mijn vriend bedanken voor zijn steun en advies. Ik kan in geen woorden beschrijven wat hun steun en betrokkenheid voor mij betekent.

Ten slotte wil ik iedereen bedanken die ik hierboven niet heb vernoemd maar die wel steeds in mij zijn blijven geloven. Zij die voor me klaar stonden en me bleven steunen.

Bedankt!

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Lijst van afkortingen	6
Algemene inleiding.....	7
1 situering stageplaats	9
Inleiding.....	9
1.1 Algemeen	9
1.1.1 <i>Situering</i>	9
1.1.2 <i>Structuur en werking</i>	10
1.1.3 <i>Visie</i>	10
1.2 Contextbegeleiding	11
1.2.1 <i>Situering</i>	11
1.2.2 <i>Doelstelling</i>	11
1.2.3 <i>Doelgroep</i>	11
1.2.4 <i>Basisprincipes</i>	11
1.2.5 <i>Hoe verloopt een begeleiding?</i>	12
1.2.6 <i>Methodieken</i>	13
1.3 De plaats van kinderen jonger dan twaalf jaar in de organisatie	14
2 Theoretisch kader	16
Inleiding.....	16
2.1 Het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige	16
2.1.1 <i>De rechtspositie van de minderjarige</i>	16
2.1.2 <i>Kinderrechten als referentiekader</i>	16
2.1.3 <i>Het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige</i>	17
2.1.4 <i>De rechten opgesomd in het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige</i>	17
2.2 Participatie	21
2.2.1 <i>Wat is participatie?</i>	21
2.2.2 <i>Argumenten voor kinderpacticatie</i>	21
2.2.3 <i>Argumenten tegen kinderpacticatie</i>	22
2.2.4 <i>Participatiewensen</i>	23
2.2.5 <i>De psychosociale ontwikkeling van kinderen jonger dan twaalf jaar</i>	24

2.2.6	<i>Praten met kinderen</i>	26
2.2.7	<i>Conclusie</i>	27
2.3	Methodieken	28
2.3.1	<i>Voorwaarden</i>	28
2.3.2	<i>Hulpverlening op maat</i>	29
2.3.3	<i>Systeemgerichte aanpak</i>	30
2.3.4	<i>Creatief aan de slag met kinderen</i>	31
3	Praktijk	32
3.1	Verantwoording praktijk	32
3.1.1	<i>Onderwerp</i>	32
3.1.2	<i>Doelstelling</i>	32
3.1.3	<i>Probleemstelling</i>	32
3.1.4	<i>Onderzoek</i>	32
3.1.5	<i>Onderzoekseenheden</i>	33
3.1.6	<i>Onderzoeksontwerp en dataverzameling</i>	33
3.1.7	<i>Registratie en verwerking van de interviews</i>	34
3.2	Praktijkonderzoek	34
	<i>Inleiding</i>	34
3.2.1	<i>Daidalos vzw</i>	34
3.2.2	<i>Jongeren- en Ouderparticipatie Jeugdzorg Limburg</i>	40
3.2.3	<i>Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning</i>	42
3.2.4	<i>Pleegzorgdienst Limburg</i>	47
3.2.5	<i>Conclusie</i>	48
3.2.6	<i>Aanbevelingen Daidalos vzw</i>	52
3.2.7	<i>Algemene aanbevelingen Integrale Jeugdhulp</i>	53
4	Kritische kijk	54
	<i>Inleiding</i>	54
4.1	Een kritische kijk op Daidalos vzw Contextbegeleiding Peer	54
4.2	Een kritische kijk op de Integrale Jeugdhulp	55
4.3	Een kritische kijk op het thema en de uitwerking van het eindwerk	55
4.4	Kritische kijk op mijn persoonsgebonden traject	57
4.5	Besluit	58
	Algemeen besluit	59
	Bibliografie	61

Geschreven bronnen.....	61
Mondelinge bronnen	62
Audiovisuele bronnen.....	62
Bijlagen	63
Bijlage 1: Vragenlijst interview	64

Lijst van afkortingen

CKG:	Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning
JOPlim:	Jongeren- en Ouderparticipatie Jeugdzorg Limburg
VZW:	Vereniging zonder winstoogmerk

Algemene inleiding

Vanuit mijn derdejaarsstage zocht ik naar potentiële onderwerpen voor mijn eindwerk. Samen met mijn stagementor heb ik enkele interessante onderwerpen besproken. Mijn interesse ging uiteindelijk naar de inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar in de jeugdhulpverlening. Het onderwerp sprak me onmiddellijk aan en aan motivatie was er geen gebrek.

Inbreng en participatie, één van de rechten opgesomd in het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige. Hoe zit het met kinderen jonger dan twaalf jaar? Hebben zij hier ook recht op? Het Decreet voorziet geen minimumleeftijd voor het recht op inbreng en participatie. Elke minderjarige heeft het recht om betrokken te worden in de hulpverlening. In theorie klinkt dit heel mooi maar hoe verloopt dit in de praktijk? Participatie lijkt vanzelfsprekend maar is het dit ook? Hoe kijken de jeugdhulpverleners hier zelf naar en wat zijn hun ervaringen in het betrekken van kinderen jonger dan twaalf jaar? Met behulp van welke methodieken trachten ze participatie te realiseren?

Met dit eindwerk probeer ik een antwoord te geven op bovenstaande vragen. Er wordt van jeugdhulpverleners verwacht dat ze kinderen jonger dan twaalf jaar in de jeugdhulpverlening betrekken. De hulpverleners doen hun uiterste best maar weten vaak niet hoe ze dit kunnen doen. De moeilijkheid situeert zich vooral bij erg jonge kinderen. Hulpverleners zijn op zoek naar manieren om deze kinderen een plaats te geven in de hulpverlening. De vraag die centraal staat gedurende het hele eindwerk is: 'welke methodieken gebruiken jeugdhulpverleners om kinderen jonger dan twaalf jaar te laten participeren aan de jeugdhulpverlening?'.
'

Participatie vertrekt vanuit de ingesteldheid en de basishouding van de hulpverlener. Hoe stelt de hulpverlener zich op? Aan welke voorwaarden moet men voldoen om in gesprek te gaan met jonge kinderen? Wat hebben kinderen nodig in een hulpverleningsrelatie? Dit komt allemaal kijken bij participatie.

Mijn eindwerk bestaat uit vier delen.

In het eerste deel situeer ik mijn stageplaats, Daidalos vzw Contextbegeleiding Peer. Eerst situeer ik Daidalos vzw in zijn geheel en vervolgens de dienst Contextbegeleiding Peer.

Het tweede deel omvat het theoretisch kader. Dit deel is onderverdeeld in drie grote hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk bespreek ik uitvoerig het Decreet betreffende de

Rechtspositie van de Minderjarige. De theorie rond participatie zal ik verder uitdiepen in het tweede hoofdstuk. Ik blijf ondermeer stilstaan bij de definitie van participatie, de voor- en nadelen van kinderp participatie en de participatiewensen. Ik werp een blik op de psychosociale ontwikkeling van kinderen jonger dan twaalf jaar. Ik bespreek ook de taal van het kind en de verwachtingen die hieraan gekoppeld zijn naar de hulpverlener toe. In het laatste hoofdstuk bekijk ik bestaande methodieken. Hier sta ik stil bij de gespreksvoorwaarden, de methodiek hulpverlening op maat, de systeemgerichte aanpak en het creatief werken met kinderen. Dit theoretisch gedeelte vormt de basis voor mijn praktisch gedeelte.

Het derde deel van mijn eindwerk is het praktijkgedeelte. In dit deel onderzoek ik onder andere welke methodieken jeugdhulpverleners gebruiken, hoe zij participatie ervaren, welk effect participatie heeft op de ontwikkeling van kinderen en welke moeilijkheden en krachten er aanwezig zijn. Ik zal onderzoeken in hoeverre de theorie en de praktijk overeenkomen. De praktijktoepassing doe ik aan de hand van interviews met de contextbegeleiders van Daidalos vzw. Bijkomend heb ik interviews afgenomen in CKG De Stap, CKG De Hummeltjes, Pleegzorgdienst Limburg en Jongeren- en Ouderparticipatie Jeugdzorg Limburg. Uiteindelijk tracht ik tot een conclusie te komen.

In het vierde deel geef ik mijn kritische reflecties en bedenkingen over mijn stageplaats, de integrale jeugdhulp, het thema en de uitwerking van mijn eindwerk. Ik blik ook terug op mijn persoonsgebonden traject als maatschappelijk werker.

Ik eindig mijn eindwerk met een algemeen besluit.

Ik wens u veel leesplezier!

1 situering stageplaats

Inleiding

In dit eerste deel licht ik mijn stageplaats, Daidalos vzw, toe. Eerst doe ik dit in het algemeen. Hierbij bespreek ik de structuur, de werking en de visie. Vervolgens bespreek ik de dienst Contextbegeleiding Peer. Ik probeer een zicht te krijgen op de doelgroep, de doelstellingen, de basisprincipes, het verloop van een begeleiding en de methodieken. Als laatste kader ik de plaats van de kinderen jonger dan twaalf jaar in de organisatie.

1.1 Algemeen ¹

Voor mijn derdejaarsstage Maatschappelijk Werk heb ik gekozen voor Daidalos vzw. Ik loop veertien weken stage op de dienst contextbegeleiding Peer. In dit deel stel ik de VZW kort voor maar richt ik mij vooral op de dienst contextbegeleiding Peer. Contextbegeleiding is de nieuwe benaming van wat men voorheen thuisbegeleiding noemde.

1.1.1 Situering

Daidalos vzw is een organisatie erkend door het Agentschap Jongerenwelzijn. Binnen de Integrale Jeugdhulp situeert Daidalos vzw zich onder de sector Bijzondere Jeugdbijstand. Zoals elke VZW begon ook Daidalos vzw als een kleine organisatie. Contextbegeleiding Peer werd als eerste opgericht. Vervolgens kwam er het dagcentrum in Houthalen-Helchteren en volgde er ook de dienst Crisishulp Aan Huis. Tenslotte werd de dienst contextbegeleiding Heusden-Zolder opgericht. Project Ikaros maakt deel uit van de VZW. De doelgroep waarmee ze aan de slag gaan zijn gezinnen die zich bevinden in een problematische leefsituatie. Hun aandacht gaat uit naar kansarme en multi-probleem gezinnen. Het aanbod aan ambulante/mobiele hulpverlening houdt in dat ze opvoedingsgericht werken in de context. Ze stimuleren ouders tot het opnemen van hun verantwoordelijkheid. Ze willen hun emancipatorisch handelen en hun zelfstandigheid stimuleren. Dit doen ze door aanklappende hulp aan te reiken en verbindend te werken.

Daidalos vzw is in het kader van het Experimenteel Modulair Kader erkend voor verschillende modules. Ten eerste is er de module contextbegeleiding laag intensief. Ten tweede is er contextbegeleiding breedsporig. Dit is de geactualiseerde versie van de courante thuis- en contextbegeleiding. Als volgende is er de contextbegeleiding in functie van positieve heroriëntering. Tenslotte is er de erkenning van dagbegeleiding in groep. Deze modules zijn rechtstreeks toegankelijk. Voor Crisishulp Aan Huis is Daidalos vzw erkend voor een andere module namelijk contextbegeleiding in functie van crisis.

---

¹ Bron: vzw, D. (2015). *Daidalos vzw*. Opgehaald van Daidalos vzw: <http://www.daidalosvzw.be/>

1.1.2 Structuur en werking

Er wordt binnen Daidalos vzw gewerkt met een horizontale structuur. Samenwerken is een relationeel gegeven. Het is belangrijk dat de personeelsleden participeren aan de ontwikkelingen van Daidalos vzw. Er wordt veel aandacht besteed aan de teamwerking, het samen dragen en samenwerken. Personeelsleden kunnen toe treden tot de Algemene Vergadering of de Raad van Bestuur. Dit bevindt zich dan ook in het hart van de cirkel.

Binnen Daidalos vzw zijn verschillende teams. Elk team werkt op zijn eigen wijze en heeft zijn eigenheid. De teams vormen samen één groot team. Er zijn regelmatig contacten zoals algemene teams, interne studiedagen, uitstappen, een personeelsfeest,... Er is een duidelijk verschil tussen de teams en de posities. Het gaat om een verschil in taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Ondanks deze verschillen dragen ze allen dezelfde visie en proberen ze deze te realiseren.

1.1.3 Visie ²

Hun visie op de organisatie is als volgt omschreven. "Groeien is een proces dat eigen is aan het leven. Hieraan wordt aandacht gegeven. We trachten elkaar te ondersteunen en te stimuleren in dit groeiproces. Mensen worden uitgenodigd om hun groei in contact te brengen. Dit wil zeggen dat ze het zichtbaar moeten maken en uitwisselen van hetgeen er is en hetgeen menselijk is. Het is erg belangrijk om contact te hebben met elkaar, elkaar te ontmoeten en uit te wisselen. Dit vraagt een bewustzijn van jezelf en dat je open staat voor anderen. Om deze reden investeert Daidalos vzw doelbewust in relaties. De relaties zijn verscheiden en complex. Een onderdeel van onze opdracht is het voortdurend onderhandelen en het afstemmen van hun positie. Het besef van wederzijdse continue beïnvloeding wordt beoogd en gestimuleerd. De essentiële basishoudingen binnen de VZW zijn openheid, verantwoordelijkheid en respect. Dit allemaal moet samen passend gedragen worden. Dit betekent dat er plaats moet gegeven worden aan de mogelijkheden en grenzen van onszelf, de anderen, de organisatie en de maatschappelijke context." (Daidalos)

Het is een opdracht voor alle personeelsleden en leden van de vereniging om de visie bespreekbaar te stellen door ernaar te handelen en ze uit te dragen.

Hun visie op de hulpverlening is dat "de hulpverlener vertrekt vanuit de krachten en kwaliteiten van de cliënt en het cliëntsysteem. Het is de opdracht om de cliënt te ondersteunen en te stimuleren. Hierbij wordt rekening gehouden met de leeftijd en het ontwikkelingsniveau. Doorheen de hulpverlening blijft de cliënt verantwoordelijk voor zijn

---

² Bron: Daidalos. (sd). *Kwaliteitshandboek*. Daidalos vzw.

keuzen. Kenmerkend aan de samenwerking is dat deze doelgericht, emancipatorisch en verbindend verloopt." (Daidalos)

1.2 Contextbegeleiding³

1.2.1 Situering

Sinds januari 2015 is het hulpaanbod van de contextbegeleiding rechtstreeks toegankelijk. Dit wil zeggen dat gezinnen aangemeld kunnen worden door de organisaties van de brede instap, de multidisciplinaire teams of gemandateerde voorzieningen. Indien gezinnen niet bereid zijn om hulp te ontvangen, kan deze ook opgelegd worden door de jeugdrechtbank, het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg en het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling. De gezinnen worden aangemeld door een consulent. Bij de start van de begeleiding wordt er samen gekeken op welke manier deze personen betrokken blijven in de hulpverlening. De hulpverlening is vooral verbaal. Deze wordt aangevuld met allerlei technieken, methodieken,... De contextbegeleiders trachten tot actie te komen.

1.2.2 Doelstelling

Een van de voornaamste doelstelling is het gezinsfunctioneren verbeteren. Dit doen ze onder andere door de pedagogische vaardigheden van de ouders af te stemmen op de noden van het kind. Er wordt steeds gewerkt in het belang van het kind. De focus ligt op de ontwikkeling, de opvoeding en de veiligheid van het kind. De hulpverleners gaan samen met de hele context op zoek naar positieve ervaringen. Op deze manier kan het vertrouwen groeien. De hulpverleners willen de draagkracht verhogen en de draaglast verminderen. Bijkomend willen ze de communicatie bevorderen en werken aan een betere sociale integratie. Dit gebeurt aan de hand van materiële en praktische begeleiding.

1.2.3 Doelgroep

De doelgroep van de contextbegeleiding zijn gezinnen met kinderen van 0 tot 18 jaar. Deze gezinnen bevinden zich in een problematische leefsituatie. Er is een bijzondere aandacht voor allochtone, kansarme en multi-probleem gezinnen. Alle gezinsleden worden bij de begeleiding betrokken. Dit is uiteraard niet vrijblijvend. Er is wekelijks contact met de verschillende gezinsleden. Dit verloopt face-to-face.

1.2.4 Basisprincipes⁴

1.2.4.1 Gezinsgericht

Er wordt niet enkel gekeken naar de aangemelde minderjarige maar er wordt rekening gehouden met het gehele gezin in zijn sociale context. Er wordt bij de aanpak van de problemen eventueel ook beroep gedaan op andere betrokkenen. De gezinsleden staan er

---

³ Bron: Daidalos vzw. (2012). *Handleiding werken met gezinnen binnen Daidalos*. Daidalos vzw.

⁴ Bron: Daidalos vzw. (2012). *Handleiding werken met gezinnen binnen Daidalos*. Daidalos vzw.

niet alleen voor. Er wordt gekeken naar personen uit hun omgeving die hun kunnen ondersteunen.

1.2.4.2 Pedagogisch gericht

De begeleiding vertrekt vanuit de problematische leefsituatie waarin de aangemelde minderjarige zich bevindt. Een problematische leefsituatie wordt omschreven als een toestand waarin de fysieke integriteit, de affectieve, morele, intellectuele of sociale ontplooiingskansen van minderjarigen in het gedrang komen, door bijzondere gebeurtenissen, relationele conflicten of omstandigheden waarin zij leven.⁵ Uiteraard kunnen ook andere probleemdomeneinen aan bod komen als dit de draaglast kan verminderen en de draagkracht kan verhogen. Er wordt actief aan de slag gegaan met deze probleemdomeneinen. Op deze manier komt er meer ruimte en energie vrij voor de kinderen.

1.2.4.3 Begeleiding aan huis

Wanneer de contextbegeleider het dagelijks leefmilieu van het gezin beter leert kennen, kan deze zich beter inleven. Op deze manier kunnen de problemen ter plaatste aangepakt worden samen met het gezin. Begeleiding aan huis wordt doorgaans meer ervaren als een drempelverlaging van de hulpverlening. Indien er nood aan is, wordt er ook samen met de gezinsleden naar een andere dienst of een school gegaan.

1.2.4.4 Intensief

De begeleiding wordt aangepast aan de noden van het gezin. Er wordt aan huis gegaan met een gemiddelde van éénmaal per week. Afhankelijk van het gezin of een crisismoment kan dit uitgebreid worden tot twee of drie keer per week. Bijkomend kunnen er tussendoor telefonische contacten zijn. De duur van een huisbezoek varieert van anderhalf uur tot meerdere uren. Daarnaast zijn er nog overlegmomenten met de verwijzer en andere hulpverleners.

1.2.4.5 Hulpverlening op maat

De hulpverlening vertrekt vanuit de problemen die de gezinsleden zelf aangeven of die omschreven worden door de verwijzer. Deze worden tot in detail doorgenomen. Er wordt ook veel aandacht besteed aan de goedlopende zaken. De hulpverlening is naast het verbale aspect ook gericht op actie. Er wordt gezocht naar interventies en werkmiddelen die aansluiten bij het gezin. Elke hulpverlening vertrekt vanuit de krachten en kwaliteiten die aanwezig zijn in het gezin.

1.2.5 Hoe verloopt een begeleiding?

In de contextbegeleiding zijn er verschillende fasen met als eerste de opbouwfase. De contextbegeleiders nemen de tijd om het gezin te leren kennen en informatie te verzamelen.

---

⁵ Bron: Uitgevers, V. D. (2015). *woordenboek*. Opgehaald van <http://www.vandale.be/>

Het vertrouwen wordt opgebouwd. Er worden duidelijke en concrete doelen gesteld. Deze fase wordt afgesloten met een handelingsplan. Dit is een verslag waarin staat waaraan er wordt gewerkt gedurende het hulpverleningsproces.

De tweede fase is de werkfase. Samen werken ze aan de gestelde doelen. Er wordt gekeken naar de krachten van de hulpvragers, wat er goed loopt, welke hindernissen er zijn,... Er wordt gezocht naar een manier waarop de contextbegeleiders het gedrag kunnen begrijpen. Samenwerken is erg belangrijk.

De derde fase is de evaluatiefase. Na zes maanden worden de doelen geëvalueerd samen met het gezin. Hiervan wordt een verslag gemaakt. De doelen kunnen eventueel aangepast worden of er kunnen nieuwe doelen geformuleerd worden. Indien de doelen behaald zijn en de hulpverlening naar het einde toeloopt, komt er de laatste fase.

De laatste fase is de afbouwfase. Wanneer iedereen zich sterk genoeg voelt om het alleen aan te kunnen, wordt de begeleiding afgebouwd. Dit gebeurt in overleg met het gezin en met de consulent of de contactpersoon.

1.2.6 Methodieken ⁶

Binnen de contextbegeleiding wordt er gebruik gemaakt van verschillende methodieken. Deze methodieken worden ingezet op maat van de hulpvraag.

1.2.6.1 Attachment Based Family Therapy

Attachment Based Family Therapie is een familietherapie die zich richt op de hechtingsrelatie tussen de ouders en het kind. Er zijn drie elementen aanwezig in een gezonde ontwikkeling tussen de ouder en het kind. Als eerste heeft de jongere toegang tot de ouder. Ten tweede is er open communicatie tussen de ouder en het kind zonder angst voor afwijzing of veroordeling. Als laatste is er de bescherming. Deze bescherming is zowel fysiek als emotioneel.

Als een jongere tussen de twaalf en de zeventien jaar zich niet goed voelt en de ouder-kind relatie loopt niet meer goed dan kan deze methodiek ingezet worden. De signalen waaraan je dit kan merken zijn voornamelijk zelfdodingedachten, angst, automutilatie, eetstoornissen,... Deze methodiek zorgt voor meer steun en veiligheid in de ouder-kind relatie. Hierdoor worden de groeikansen van de jongere vergroot.

---

⁶ Bron: vzw, D. (2015). *Daidalos vzw*. Opgehaald van Daidalos vzw: <http://www.daidalosvzw.be/>

1.2.6.2 Emotioneel, rationeel, pedagogisch programma

Een opvoedingsrelatie wordt beïnvloed door onderliggende gevoelens bij ouders en kinderen. Relationale ervaringen uit het verleden en het heden hebben invloed hierop. De drie pijlers, met name emotioneel, rationeel en pedagogisch, worden verkend, verduidelijkt en uitgebreid. Hoe iemand zich voelt heeft effect op de relatie met elkaar. Dit heeft op zijn beurt invloed op het opvoedingsproces.

Deze methodiek kan ingezet worden wanneer het kind zich niet goed voelt en de opvoedingsrelatie moeizaam verloopt. De jongere voelt zich onbegrepen. Er zijn verschillende signalen waaraan je dit kan merken. De jongere luistert niet, gebruikt grof taalgebruik, heeft schoolproblemen, angst, slechte vrienden,... De ouders hebben het gevoel dat ze geen vat meer hebben op hun kind. Ze weten niet hoe ze met het gedrag van hun kind moeten omgaan. Beide partijen kunnen niet met elkaar communiceren.

De methodiek zorgt ervoor dat zowel de jongere als de ouders elkaar begrijpen. De ouders krijgen zicht op de gevoelens van het kind, de stressfactoren en het eigen functioneren. Er worden communicatievaardigheden en opvoedingsvaardigheden aangeleerd voor in de toekomst.

1.2.6.3 Positieve heroriëntering

Positieve heroriëntering is een methodiek die vertrekt vanuit het idee dat je het beste uit de cliënt kan halen door de cliënt te waarderen. Het leven kan gezien worden als een dynamische instroom waarbij iedereen uitdagingen en moeilijkheden meemaakt. De contextbegeleiders vertrekken vanuit het geloof in de sterktes en de krachten van mensen. Verbinding tussen mensen staat centraal. Er wordt gestart met zelfreflectie van elke betrokkene. Communicatie en verbinding staan centraal. Er wordt naar ieders verhaal en beleving geluisterd om uiteindelijk samen naar een oplossing te zoeken.

1.2.6.4 Spelcounseling

Spelcounseling is een methodiek die wordt toegepast op kinderen met uiteenlopende psychosociale problemen. Het kind krijgt de kans om te ontspannen, om te verwerken, te experimenteren met gedrag en om gevoelens, gedachten en wensen te uiten. Op deze manier verwerft het kind nieuwe emotionele en cognitieve inzichten.

1.3 De plaats van kinderen jonger dan twaalf jaar in de organisatie ⁷

In de hulpverlening wordt er naar de hele context van het gezin gekeken. Er gaat veel aandacht naar het kind en de ouders. Binnen de organisatie heeft het decreet "rechtspositie van de minderjarige" veranderingen met zich meegebracht. De hulpverleners hebben extra

---

⁷ Bron: Daidalos. (2014). *Kwaliteitshandboek*. Daidalos vzw.

aandacht voor deze rechtspositie. In de visietekst wordt beschreven dat de hulpverlening vertrekt vanuit de krachten en kwaliteiten van de cliënt en het cliëntsysteem. De cliënt wordt ondersteund en gestimuleerd. Hierbij wordt rekening gehouden met de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van de cliënt. Dit wil zeggen dat de minderjarige betrokken wordt bij de hulpverlening. De hulpverlener stemt het niveau af op de ontwikkeling van het kind. Dit niveau kan verschillen van kind tot kind. Het is de taak van de hulpverlener om te werken op het tempo en op maat van de cliënt. Enerzijds wordt er gestreefd naar een goed evenwicht tussen respect voor de capaciteiten van de minderjarige en anderzijds mag de minderjarige niet te vroeg belast worden met te zware verantwoordelijkheden.

Vanuit het hulpverleningskader wordt er sterk gewerkt op maat van de jongere. Vanaf tien jaar wordt verwacht dat de doelstellingen van de kinderen opgenomen worden in de verslaggeving. Indien dit niet gebeurt, moet dit gemotiveerd worden. De evaluaties van de doelstellingen gebeuren op maat van het kind. Met nog jongere kinderen wordt er ook aan de slag gegaan om concrete doelstellingen te formuleren of minimaal hun verwachtingen op te nemen. Dit stimuleert hun bekwaamheid.

In het derde hoofdstuk wordt er verder gekeken naar de inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar in de organisatie.

2 Theoretisch kader

Inleiding

Inbreng en participatie is een fenomeen waar heel wat dingen bij komen kijken. Het is nuttig om dit eens onder de loep te nemen. Ten eerste zal ik mij richten op het Decreet betreffende de Rechtspositie van de minderjarige. Vervolgens ga ik uitleggen wat participatie betekent. Hier blijf ik stilstaan bij de psychosociale ontwikkeling en de taal van het kind. Als laatste zal ik enkele methodieken toelichten die gebruikt kunnen worden.

Het theoretisch kader dat ik tracht te scheppen vormt eveneens de basis voor mijn praktijkonderzoek.

2.1 Het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige

2.1.1 De rechtspositie van de minderjarige⁸

In dit hoofdstuk blijf ik stil staan bij de rechten van de minderjarige in de jeugdhulpverlening. Een minderjarige wordt door de wet van 19 januari 1990 beschreven als een persoon van het mannelijk of vrouwelijk geslacht die de volle leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt. Elke minderjarige in de jeugdhulpverlening heeft rechten. Deze rechten breiden steeds meer uit. Er moet rekening gehouden worden met elke minderjarige. Dit heeft invloed op zowel de jeugdhulpverleners als de jeugdhulporganisaties. De rechten worden bepaald door het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige in de Jeugdhulp. Dit decreet werd op 7 mei 2004 goedgekeurd door het Vlaams Parlement samen met het decreet integrale jeugdhulp. Op 1 juli 2006 is het Decreet Rechtspositie van kracht gegaan in alle betrokken sectoren van de Integrale Jeugdhulp. Beide decreten zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Ik ga kort het decreet toelichten. Vervolgens sta ik stil bij enkele rechten van de minderjarige in de jeugdhulpverlening.

2.1.2 Kinderrechten als referentiekader⁹

Op 20 november 1989 werd door de Verenigde Naties het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind goedgekeurd. België heeft zich ertoe verbonden de bepalingen uit dit verdrag toe te passen. Het verdrag is er om het kind meer te respecteren. Kinderrechten respecteren kan preventief werken, zo blijkt uit een onderzoek binnen de Bijzondere Jeugdbijstand. Er is ook een evolutie in de visie op de minderjarige als cliënt die drager is van rechten en actief participeert aan het hulpverleningsproces. Het Decreet betreffende de

---

⁸ Bron: *Rechtspositie*. (2015). Opgehaald van De rechten van de minderjarige in de jeugdhulp: <http://wvg.vlaanderen.be/rechtspositie/>

⁹ Bron: Kinderrechtencommissariaat. (2015). *Kinderrechtenverdrag*. Opgehaald van Kinderrechtencommissariaat: <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/>

Rechtspositie van de Minderjarige in de Integrale Jeugdhulp is geïnspireerd door het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind.

2.1.3 Het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige¹⁰

Het decreet voorziet een statuut voor de minderjarige in de jeugdhulpverlening. Hulpverleners moeten met dit statuut en de rechten die hieraan verbonden zijn aan de slag. Het is voor hen een dagelijkse opdracht om de rechtspositie van de minderjarige te respecteren en hiermee rekening te houden.

Met het Decreet wordt een belangrijke stap gezet om de rechtspositie van de minderjarige te verduidelijken en te versterken. Het is van toepassing op alle minderjarigen, ongeacht de sector of hulpverleningsvorm waarin zij terecht komen. Het decreet beoogt de jeugdhulpverlening te optimaliseren die zich vanuit zeven sectoren richt tot de minderjarigen, hun ouders en/of personen uit hun leefomgeving. De betrokken sectoren zijn: Algemeen Welzijnswerk, Bijzondere Jeugdbijstand, Centra voor Leerlingenbegeleiding, Geestelijke Gezondheidszorg, Integrale Gezinszorg, Kind en Gezin en het Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap.

2.1.4 De rechten opgesomd in het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige

De rechten, opgesomd in het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige, gelden voor elke minderjarige. Deze rechten zijn:

- Recht op instemming, informatie en duidelijke communicatie;
- Recht op inspraak en participatie;
- Recht op bijstand;
- Recht op privacy;
- Recht op een menswaardige behandeling.

Naast de rechten zijn er ook andere zaken die verduidelijkt worden in het decreet, namelijk:

- Het beroepsgeheim;
- Het dossier;
- De bekwaamheid van de minderjarige;
- Het belang van de minderjarige.

Ik blijf stilstaan bij het belang en de bekwaamheid van de minderjarige. Ik richt mij op het recht op instemming, informatie en duidelijke communicatie en tot slot op het recht op inspraak en participatie.

---

¹⁰ Bron: Maes, K. (2008). *Werkmap aan de slag met het Decreet Rechtspositie van de Minderjarige in de Integrale Jeugdhulp*. Gent: Druk in de Weer.

2.1.4.1 Het belang van de minderjarige

Het belang van de minderjarige is de belangrijkste overweging bij het verlenen van jeugdhulp. Het is moeilijk vast te leggen wat dit belang precies inhoudt. Afhankelijk van de situatie en de interactie met de betrokkenen, moet dit telkens opnieuw bepaald worden. Het belang van de minderjarige is een overkoepelend principe. Het is de start om andere bepalingen uit het Decreet Rechtspositie te interpreteren.

Het belang van de minderjarige wordt vastgesteld in dialoog met de minderjarige zelf. De inzichten van de minderjarigen moeten mee in overweging genomen worden. Er moet passend gevolg gegeven worden aan deze mening, rekening houdend met de leeftijd en maturiteit. Dit is ook van toepassing op heel jonge minderjarigen. Naast de dialoog met de minderjarige is ook de mening van de ouders belangrijk. Soms zijn er tegenstrijdige belangen aanwezig tussen de minderjarige en zijn ouders. Hierover moet duidelijk gecommuniceerd worden. De juiste afweging dient gemaakt te worden.

2.1.4.2 De bekwaamheid van de minderjarige

Minderjarigen zijn in principe handelingsonbekwaam in België. Dit wil zeggen dat ze de rechten die ze hebben niet zelfstandig mogen uitoefenen. Dit geldt enkel voor rechtshandelingen. Rechtshandelingen beogen een bepaald rechtsgevolg. In het decreet zijn ook feitelijke handelingen opgenomen zoals het vragen van informatie, het ontvangen van bezoek, contact met familie,... Aan feitelijke handelingen zijn geen directe rechtsgevolgen verbonden.

Het algemeen uitgangspunt van het Decreet Rechtspositie is dat de minderjarigen de rechten die opgesomd worden, zelfstandig kunnen uitoefenen. Het decreet gaat er dus van uit dat elke minderjarige bekwaam is. Er wordt geen leeftijdsgrens voorzien.

De jeugdhulpverlener oordeelt of een minderjarige al dan niet in staat is tot een redelijke beoordeling van zijn belangen. Een vraag die regelmatig terugkomt is hoe kan de jeugdhulpverlener een afweging maken? Een minimumvereiste kan zijn dat de minderjarige in staat is de gevolgen van zijn daden in te schatten. De hulpverlener krijgt dus een grote verantwoordelijkheid om de juiste afweging te maken. Er moet steeds een evenwicht gezocht worden tussen het respecteren van de capaciteiten van een kind en het kind niet te vroeg te belasten met zware verantwoordelijkheden.

Om de handelingsbekwaamheid van de minderjarigen in te schatten, heeft de wetgever een vermoeden ingebouwd. Wanneer een minderjarige twaalf jaar of ouder is, wordt deze

vermoed in staat te zijn om zelfstandig op te treden. Dit vermoeden is weerlegbaar. De hulpverlener zal steeds moeten aantonen waarom een minderjarige niet in staat is om te oordelen. Dit moet gemotiveerd worden in het dossier. Voor minderjarigen onder de twaalf jaar geldt dit niet. Zij moeten zelf initiatief nemen om aan te tonen dat ze in staat zijn om zelfstandig op te treden. Wanneer een minderjarige jonger dan twaalf jaar niet matuur geacht wordt, moet dit besproken en gemotiveerd worden in het dossier.

De wetgever koos ervoor om geen vaste leeftijdsgrenzen op te leggen maar om een beoordelingsvrijheid te geven aan de hulpverlener. De hulpverlener kan rekening houden met de volgende factoren:

- De persoonlijkheid van het kind;
- De aard van de situatie;
- De familiale en sociale omstandigheden;
- De intelligentie en maturiteit;
- De te nemen beslissing.

2.1.4.3 Recht op instemming, informatie en duidelijke communicatie

Elke minderjarige heeft het recht op kennis van alle gegevens die over hem of haar gaan. Telkens wanneer er een minderjarige in de hulpverlening verschijnt, wordt de vraag gesteld welke informatie met de jongere gedeeld kan worden. Minderjarigen moeten vaak eerst bewijzen dat ze het waard zijn om deze informatie te krijgen. Onderzoek toont aan dat het geven van deze informatie een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van de minderjarige. Het heeft een invloed op de emotionele, cognitieve en sociale ontwikkeling van het kind en de vorming van zijn persoonlijkheid. Op deze manier leert het kind dat hij zelf invloed kan uitoefenen op de situatie. Het recht op informatie staat ook in artikel 17 van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Het verdrag is net zoals het decreet niet onbeperkt. Wanneer blijkt dat er een gegronde reden is om aan te nemen dat de informatie schadelijk is voor de minderjarige, wordt deze niet meegedeeld. Dit noemt men agogische exceptie.

Het recht op informatie houdt in dat er duidelijke informatie gegeven moet worden omtrent de inhoud van de concrete hulpverlening en de gevolgen van het al dan niet instemmen. Wanneer er een beslissing moet genomen worden, moet alle informatie doorgegeven worden aan de minderjarige.

Het recht op duidelijke communicatie wil zeggen dat het geven van informatie op een gepaste manier moet gebeuren. De taal moet verstaanbaar zijn. Dit wil zeggen dat er enerzijds informatie gegeven moet worden in een taal die de minderjarige machtig is.

Anderzijds moet er rekening gehouden worden met de leeftijd, het ontwikkelingsniveau, de persoonlijkheid,... van de minderjarige. Het is een interactief proces tussen de hulpverlener en de minderjarige. Het eindproduct hiervan is een gezamenlijke beslissing.

Het recht op instemming zorgt ervoor dat de geïnformeerde minderjarige kan instemmen met iedere tussenkomst van een jeugdhulpaanbieder. De minderjarige mag deze ook weigeren. De minderjarige moet voldoende bekwaam zijn om beslissingen te nemen. Elke minderjarige wordt apart beoordeeld. Voor bepaalde situaties kan hij of zij bekwaam gevonden worden, bij een andere situatie niet. Indien de minderjarige niet bekwaam wordt gevonden, schuiven ze zijn beslissing niet zomaar aan de kant. Er wordt wel naar hem geluisterd.

2.1.4.4 Recht op inspraak en participatie

Eén van de meest vernieuwende en belangrijkste principes van het decreet is het recht van een kind om betrokken te worden bij alle aangelegenheden die hem of haar aanbelangen. Participatie houdt in dat de minderjarige mee weet, mee denkt, mee beslist, mee uitvoert en mee evalueert.

- Mee denken: de minderjarige wordt erkend als een actieve gesprekspartner.
- Mee weten: de minderjarige heeft kennis van de beschikbare informatie.
- Mee beslissen: op basis van de beschikbare informatie wordt gekozen voor een bepaalde methode, hulpverleningsvorm,...
- Mee evalueren: de uitkomst van hetgeen is uitgevoerd, wordt getoetst aan de verwachtingen vooraf.

Er wordt, in de mate van het mogelijke, rekening gehouden met de mening van de minderjarige op basis van de leeftijd en maturiteit. Door hem te laten participeren, vergroot zijn greep op de werkelijkheid en op zijn eigen hulpverleningssituatie. Eén functie van participatie is het leerproces waarbij de jongeren zelf betekenis geeft aan de realiteit en in interactie gaat met zijn leefomgeving.

Inspraak en participatie kan zowel op individueel niveau als op collectief niveau in de hulpverlening. Op individueel niveau wil dit zeggen dat de minderjarige recht heeft op participatie bij de totstandkoming en de uitvoering van de hulpverlening. De minderjarige heeft het recht om zijn mening te uiten. Hij heeft ook recht op een periodieke evaluatie van de jeugdhulpverlening. Aan deze evaluatie mag de minderjarige deelnemen. Op collectief niveau heeft de minderjarige het recht om met medebewoners te vergaderen over de aspecten van de jeugdhulpverlening in een semi-residentiële of residentiële voorziening. Er wordt verwacht van elke jeugdhulpvoorziening dat zij beschikken over een regeling voor de inspraak van de minderjarigen.

2.2 Participatie

In dit gedeelte ga ik een beeld schetsen van hetgeen participatie inhoudt. Ik blijf stilstaan bij de voor- en nadelen van kinderparticipatie. Vervolgens vind ik het belangrijk om de psychosociale ontwikkeling van kinderen weer te geven. Deze kennis is noodzakelijk bij het betrekken van kinderen. Ten slotte blijf ik stilstaan bij de vraag: 'hoe kunnen we praten met kinderen?'.

2.2.1 Wat is participatie?

Participatie betekent volgens het woordenboek het aandeel hebben in iets en ergens aan deelnemen. Het is geen eenduidig en duidelijk begrip. (Uitgevers, 2015) Participatie is het proces van het delen van beslissingen die iemands leven raken en het leven van de gemeenschap waarin deze persoon leeft. Participatie is het fundamentele burgerschapsrecht. In de Bijzondere Jeugdbijstand worden beslissingen genomen die iemands leven raken. Het leven van deze persoon wordt beïnvloed en soms ook bepaald. Ook de gemeenschap waarin de hulpvragers leven, raken we. (Jeugdhulp, 2015)¹¹ Ondanks de wens van hulpverleners om met de hele context te werken, worden kinderen vaak uitgesloten van deelname. In een uitgebreid onderzoek in de Verenigde Staten kwamen onderzoekers tot de ontdekking dat 40% van de gezinstherapeuten nooit kinderen uitnodigt en dat 31% wel kinderen uitnodigt maar hen niet werkelijk betreft bij de therapie. (Rober, 2008)

2.2.2 Argumenten voor kinderparticipatie¹²

Er zijn verschillende argumenten voor kinderparticipatie. Participatie kan voordelen hebben voor de minderjarige, de hulpverlening en de maatschappij. Het is zowel een middel als een doel. De belangrijkste argumenten, vernoemd in de literatuur, worden hieronder in willekeurige volgorde kort beschreven.

2.2.2.1 Kinderen beschikken over capaciteiten

Kinderen beschikken over de capaciteit om betekenis te geven aan de wereld om hen heen en hun plaats hierin. Ze hebben een ander beeld en andere kennis over de wereld. Het kind moet beschouwd worden als een volledig deelnemend lid van het hulpverleningsproces.

2.2.2.2 Participatie leidt tot betere beslissingen

Kinderen beschikken over hun eigen kennis en ervaring. Deze is uniek voor hun situatie. De inzichten en perspectieven van kinderen kunnen leiden tot betere beslissingen. Participatie

---

¹¹ Bron: Jeugdhulp, v. S. (2015). *Steunpunt Jeugdhulp*. Opgehaald van vzw Steunpunt Jeugdhulp: <http://www.steunpuntjeugdhulp.be/>

¹² Bron: Dedding, C. (2010). *De mondigheid van de kinderen uit zich vaak in de stilte*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum .

leidt ook tot het beter opvolgen van deze beslissingen. De beslissingen sluiten beter aan bij de behoeften en de wensen van de kinderen. Bijkomend zullen de kinderen een beleid ondersteunen waarin zij zelf een stem hebben gehad. Ze voelen zich mede-eigenaar.

2.2.2.3 Participatie beschermt kinderen beter¹³

Volwassenen hebben het idee dat zij het beter weten en handelen vanuit de beste belangen. Dit idee kan kinderen hun belangen en welzijn schaden. Kinderen die aangemoedigd worden om te praten, voelen zich sterk en onafhankelijk van volwassenen. Volwassenen kunnen kinderen pas beschermen als ze weten wat er zich afspeelt in het leven van een kind. Enkel kinderen kunnen hun deze informatie geven.

2.2.2.4 Participatie is een recht

Artikel 12 van het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind werd vastgesteld in 1989 en bijna wereldwijd geaccepteerd. Het wordt beschouwd als de meest expliciete aanmoediging voor kinderparticipatie. Artikel 12 omschrijft “het recht van het kind om zijn of haar mening te geven in alle aangelegenheden die het kind betreffen. Er wordt passend belang gehecht aan de mening van het kind in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.” Artikel 12 legt een verplichting op aan volwassenen om in hun rol als ouder, professional en beleidsmaker kinderen in staat te stellen en aan te moedigen hun visie bij te dragen.

2.2.2.5 Participatie draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van kinderen

Participatie draagt bij aan de identiteitsontwikkeling van kinderen en bevordert de cognitieve en sociale competentie. Psychosociale moeilijkheden en gedragsproblemen kunnen ontstaan bij een gebrek aan de mogelijkheden om sociale ervaringen op te doen. Het heeft invloed op hun latere mogelijkheden, identiteit en welbevinden.

2.2.3 Argumenten tegen kinderparticipatie¹⁴

Er is een veelheid aan argumenten voor kinderparticipatie. Dit maakt het moeilijk om tegen participatie te zijn. Toch zijn er argumenten om er tegen te zijn.

2.2.3.1 Niet voldoende aandacht voor diversiteit

Participatieve benaderingen hebben niet altijd aandacht voor de verschillen tussen individuen. Soms leiden participatieve processen ertoe dat er een besluit wordt genomen waarvan ze denken dat de meerderheid dit wil.

---

¹³Bron: kinderrechtencommissariaat. (2015). *Kinderrechtenverdrag*. Opgehaald van Kinderrechtencommissariaat: <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/>

¹⁴ Bron: Dedding, C. (2010). *De mondigheid van de kinderen uit zich vaak in de stilte*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum .

2.2.3.2 Kinderen beschikken nog niet over voldoende competentie en ervaring

Volwassenen die tegen kinderparticipatie zijn, stellen vast dat kinderen onvoldoende kunnen begrijpen, communiceren en keuzes maken. Ze zouden geen onderscheid kunnen maken tussen fictie en werkelijkheid. Hierdoor kunnen ze de gevolgen van hun handelen niet inschatten. Kinderen worden vaak gezien als weerloze individuen.

2.2.3.3 Participatie kan leiden tot irreële verwachtingen, teleurstelling en overbelasting

Sommige kinderen staan machteloos in hun familie en in de maatschappij. Wat gebeurt er als deze kinderen actief uitgenodigd worden in besluitvormingsprocessen? Ze kunnen teleurgesteld zijn wanneer het project niet tot de beoogde verandering leidt. Het kan leiden tot overbelasting van kinderen. Kinderen moeten beschermd worden tegen zorgen en verdriet. Ze mogen niet belast worden met de problemen van hun ouders.

2.2.3.4 Kinderparticipatie leidt niet altijd tot betere resultaten

Het is niet mogelijk om kinderen overal aan te laten participeren. Leeftijd en ervaring spelen een rol maar ook hoe dicht het staat bij hun leefwereld. Bij elke situatie moet er een evenwicht gezocht worden tussen het uitsluiten van kinderen en het overdragen van de controle. Soms zien hulpverleners de relevantie van participatie niet in.

2.2.3.5 De angst voor het eigen (gekwetste) innerlijke kind van de hulpverlener¹⁵

Ieder van ons draagt kindbeelden en kinderervaringen mee. Als deze verdrongen en onvoldoende verwerkt zijn, kan dit beangstigend zijn wanneer ze aanwezig zijn in de hulpverlening. Het kan dan moeilijk zijn voor hulpverleners om kinderen te betrekken. Het roept herinneringen en gevoelens op uit het verleden. Kinderen openen de deur naar de kinderwereld van de hulpverlener. Uit het onderzoek van Johnson en Thomas (1999) blijkt dat heel wat gezinstherapeuten (bijna 50% van de onderzoeksgroep) kinderen niet betrekken omdat ze zich er niet comfortabel bij voelen.

2.2.4 Participatiewensen¹⁶

Hoe zit het met de participatiewensen? Willen kinderen wel participeren aan de hulpverlening? Uit literatuur blijkt dat kinderen graag een stem hebben in onderwerpen die hen aangaan.

2.2.4.1 Participatiewensen van kinderen

Kinderen hebben duidelijk een wens om deel te nemen aan de hulpverlening. Ze vinden het zelf heel belangrijk op om een zinvolle wijze betrokken te worden. Dit betekent echter niet dat ze altijd mee willen beslissen. Dat is afhankelijk van meerdere factoren zoals de setting, hun stemming op dat moment, het belang dat ze aan het onderwerp hechten en de kennis

¹⁵ Bron: Hermkens, L. (2010, 03 17). *Niet over maar met kinderen praten*. Opgehaald van *leren overleven*: <http://www.lerenoverleven.org/bijdragen/Amy-van-Heusdenlezing-Leen-Hermkens-2010.pdf>

¹⁶ Bron: Dedding, C. (2010). *De mondigheid van de kinderen uit zich vaak in de stilte*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum .

die ze daarover denken te hebben. Sommige kinderen vinden het veiliger om samen met iemand te beslissen. Ze geven aan dat dit hun meer zelfvertrouwen geeft. Kinderen willen op hun eigen manier participeren. Dit wil zeggen dat ze niet enkel willen praten maar ook iets willen doen.

2.2.4.2 Participatiewensen van professionelen

Professionelen vinden het belangrijk om kinderen te betrekken. Ze denken dat kinderen dit zelf leuk vinden. Soms is het echter niet mogelijk. Dit is afhankelijk van het moment en het onderwerp.

2.2.4.3 Participatiewensen van ouders

Ouders staan in het algemeen positief tegenover participatie van kinderen. Het is volgens hen niet altijd mogelijk en vragen zich soms af hoe nuttig het is.

2.2.5 De psychosociale ontwikkeling van kinderen jonger dan twaalf jaar ¹⁷

Een essentieel onderscheid tussen de hulpverlening aan kinderen en die aan volwassenen is dat een kind zich blijft ontwikkelen en daardoor steeds ander gedrag vertoont. Enerzijds maakt dit de hulp aan kinderen fascinerend en boeiend. Anderzijds maakt het de hulp ingewikkeld. Er moet iedere keer gekeken worden in welk stadium van de ontwikkeling het kind zich bevindt. Het is belangrijk om als hulpverlener kennis te hebben over de ontwikkeling. Deze kennis is belangrijk om te weten in welke mate en op welke manier het kind bekwaam is om te participeren aan het hulpverleningsproces. Ik ga kort de psychosociale ontwikkeling beschrijven van kinderen tussen nul en twaalf jaar.

2.2.5.1 Het kind als kleine volwassene

Kinderen zijn vaak intelligenter dan volwassenen. Hetgeen ze missen is vooral kennis en ervaring. Ze weten dingen zonder dat ze in staat zijn om dit in woorden uit te drukken. Dit noemt men innerlijke wijsheid. De kunst is om kinderen serieus te nemen, ze juist te benaderen en ze helpen de woorden te vinden die ze zelf nog niet hebben. Jonge kinderen zijn voortdurend bezig met het ontdekken van de wereld. Ze nemen niet alles als vanzelfsprekend aan. Kinderen die vanwege problemen in de hulpverlening komen, zijn vaak meer ervaren dan de hulpverleners om zich heen. Een kind dat bijvoorbeeld opgroeit met een alcoholverslaafde ouder weet beter wat een verslaving betekent dan de hulpverlener. Een kind is vaak deskundig op het gebied van de problemen die ze hebben.

2.2.5.2 De psychosociale ontwikkeling van kinderen van nul tot vier jaar

Baby's leren wie ze kunnen vertrouwen en wie niet, wie bekend is en wie een vreemde is. Binnen de acht maanden heeft het kind in grote lijnen door hoe de omgeving in elkaar zit. Er

---

¹⁷ Bron: Deflos, M. (2014). *Luister je wel naar mij?* SWP Amsterdam.

is een beginnende hechting. De eerste levensjaren staan in het teken van het beheersen van belangrijke ontwikkelingstaken. Op drie jaar heeft het kind een hoogtepunt bereikt in zelfvertrouwen. Ze hebben het gevoel greep te hebben op zichzelf en op de wereld rondom hun. Ze kunnen zichzelf voeden, voortbewegen en hun wensen duidelijk maken door middel van taal. Kinderen hebben een enorme veerkracht.

2.2.5.3 De psychosociale ontwikkeling van kinderen van vier tot zes jaar

In deze periode staan twee zaken centraal: het uitbreiden van de fysieke en sociale omgeving en het volmaken van taal. Kinderen gaan naar school waardoor ze niet enkel van binnenuit maar ook van buitenaf ontwikkelen. Spelenderwijs leren ze sociale rollen aan zoals vaders- en moedertje.

Vanaf vier jaar gaan kinderen intensief om met andere kinderen en volwassenen. Ze beginnen te beseffen hoe hun gezin van herkomst eruit ziet en hoe dit verschilt van andere gezinnen. Het is daarom belangrijk om het kind, rond de leeftijd van vijf jaar, te vertellen waar ze vandaan komen ook al is dit een lastig onderwerp. Het is bevorderlijk om moeilijke en pijnlijke onderwerpen vóór de leeftijd van zeven jaar te vertellen.

Het egocentrisch denken van het kind neemt sterk af. Het kind kan zich verplaatsen in de ander. Kinderen zijn nog erg afhankelijk van volwassenen. Ze zijn gevoelig voor voorbeeldgedrag en moreel wenselijk gedrag.

2.2.5.4 De psychosociale ontwikkeling van kinderen van zes tot acht jaar

In deze periode is er een grote sprong voorwaarts in de cognitieve ontwikkeling. Zeven jaar wordt gezien als een scharnierleeftijd. Ze leren lezen en schrijven waardoor ze de wereld van de volwassenen leren kennen. Intellectueel gaan ze er op vooruit. Een voorbeeld kunnen we zien bij het besef van de betekenis van dood. Ze beseffen vanaf zeven jaar dat de dood een definitief afscheid is en onomkeerbaar is.

Kinderen zijn gevoelig voor suggestieve vragen die door volwassenen worden gesteld. Ze zijn minder gevoelig voor suggestieve vragen wanneer het om stressvolle gebeurtenissen gaat die ze zelf ondergaan hebben. Rond zes à zeven jaar ontwikkelen kinderen een schaamtegevoel. Ze zijn gevoelig voor afkeuring en waardering.

2.2.5.5 De psychosociale ontwikkeling van kinderen van acht tot tien jaar

Het beeld dat kinderen van de wereld hebben, breidt uit. Ze beseffen dat de wereld groter is dan enkel hun omgeving. Hun school wordt erg belangrijk. Ze gaan zichzelf vergelijken met andere leeftijdsgenoten. Kinderen willen presteren. Hierdoor ontwikkelen ze faalangst- en minderwaardigheidsgevoelens. Het kind is gevoeliger voor afkeuring dan ervoor. Het gevolg

hiervan is dat kinderen de details van een gebeurtenis gaan verzinnen. Ze willen tegemoetkomen aan de verwachtingen van buitenaf.

Kinderen zijn op deze leeftijd minder gevoelig voor suggestieve vragen. Ze onderzoeken wat de maatschappij van hem of haar verwacht. Ze leren begrijpen wat er wel en niet gewaardeerd wordt. De klemtoon ligt op het gehoorzamen van regels en wetten.

2.2.5.6 De psychosociale ontwikkeling van kinderen van tien tot twaalf jaar

Deze periode wordt begrensd door de prepuberteit. Ze vormen hun sociale identiteit. Het onderzoeken van de mening van de omgeving staat centraal. Ze zijn druk bezig met het sluiten van vriendschappen. Ze zijn gevoelig voor de mening van anderen.

In deze fase ontstaat er een spanningsveld tussen de behoefte zich te onderscheiden en de behoefte zich te conformeren. Het kind wil geaccepteerd worden maar tegelijkertijd wil het kind zich aantrekkelijk maken voor de groep. Dit doet het kind door zich te profileren en zelf iets te ondernemen.

Het vormen van een sociale identiteit is belangrijk voor de fase in de puberteit. In de puberteit zal het kind een psychologische identiteit ontwikkelen. Als het kind het gevoel krijgt dat het wordt geaccepteerd dan is de kans kleiner dat hij of zij bij risicogroepen terecht komt.

2.2.6 Praten met kinderen ¹⁸

Kinderen werden vroeger beschouwd als incomplete wezens. Ze moesten nog veel leren voordat ze een volwaardig lid van de samenleving konden zijn. Volwassenen waren de deskundigen. Nu is de situatie anders. We moedigen kinderen aan om een uniek individu te worden en een eigen rol aan te nemen in de maatschappij. In de hedendaagse maatschappij zijn er nieuwe uitgangspunten. Eén van deze uitgangspunten is dat kinderen zelf problemen kunnen onderzoeken en oplossen. Alle eigenschappen die ze hiervoor nodig hebben, zijn aanwezig. Volwassenen vergeten wel eens dat kinderen hun eigen ideeën over de situatie hebben en zelfs mogelijke oplossingen.

Praten met kinderen is voor velen een dagelijkse bezigheid. Het is echter niet eenvoudig. Het vraagt aandacht voor de dingen die gezegd worden, voor de manier waarop ze gezegd worden en de dingen die niet gezegd worden. Oprechte aandacht is een basisprincipe die het mogelijk maakt om te luisteren naar wat en hoe iets wordt gezegd. Luisteren is één van de belangrijkste houdingsaspecten in een gesprek met kinderen.

---

¹⁸ Bron: Deflos, M. (2014). *Luister je wel naar mij?* SWP Amsterdam.

Gesprekken met kinderen zijn pas effectief als ze gebeuren in een tweerichtingsverkeer. Tussen kinderen en volwassenen is er vaak een machtsverschil. Dit voelen kinderen aan. Een open gesprek heeft enkele belangrijke kenmerken. Ten eerste is het belangrijk om empathisch en responsief te zijn. Empathisch betekent het in staat zijn om gevoelens bij een ander aan te voelen ook als je deze zelf niet kent of hebt. Dit wil zeggen dat de volwassene de gedachten of emoties van het kind aanvoelt en op passende wijze hierop reageert. Het kind leert op deze manier nadenken over emoties en gedachtes. Ten tweede moeten we een gesprek voeren zonder een oordeel te vellen. Suggestieve vragen moeten vermeden worden. Ten slotte is het een meerwaarde om oplossingsgericht taalgebruik te hanteren. Het vertrekpunt hiervan is het idee dat een probleem niet altijd en overal in dezelfde mate aanwezig is. Er wordt gekeken naar de krachten, kwaliteiten, positieve uitzonderingen, enzovoort.

2.2.7 Conclusie

Uit de ontwikkeling blijkt dat volwassenen vaak een ander beeld hebben van kinderen. Ze onderschatten hun mogelijkheden. Over het algemeen worden kinderen beschouwd als onbekwame en afhankelijke individuen. Hulpverleners moeten in hun achterhoofd houden dat kinderen zich kunnen uiten met behulp van simpele woordjes. Het is de kunst van de hulpverlener om te proberen om het kind te begrijpen. Hulpverleners moeten het werken met kinderen beschouwen als een uitdaging. Dit vraagt van de hulpverleners een open houding, oprechte aandacht en empathie.

Wat betreft de inbreng en participatie in de hulpverlening is het belangrijk om te kijken naar de capaciteiten en de ontwikkeling van het kind. Hulpverleners moeten gebruik maken van kinderen hun inbreng. Natuurlijk moet elk kind apart bekeken worden en moet er hulpverlening op maat aangeboden worden maar het is een meerwaarde om hen in de hulpverlening te betrekken.

2.3 Methodieken ¹⁹

Methodieken, technieken, instrumenten,... moeten in de juiste context en op een goede manier gebruikt worden. Er is geen eenduidigheid rond het begrip 'methodiek'. Hieronder volgt een eerste aanzet ter verduidelijking.

Volgens het woordenboek wordt het als volgt omschreven:

- Een methode is een vaste manier van handelen om een bepaald doel te bereiken.
- Een methodiek is een studie van wetenschappelijke methoden en werkwijzen, waarmee kennis wordt verworven en waarmee de wetenschap vooruit wordt geholpen. Het is een geheel van op theorieën gebaseerde wijzen die worden gebruikt om een doel te bereiken. Ze bestaan niet uit één manier van doen maar zijn een combinatie van verschillende manieren.

In de Jeugdzorg worden uitgevoerde interventies ook wel aangeduid als methodieken. Het gaat letterlijk om een bepaalde leer voor het handelen.

2.3.1 Voorwaarden

Om gebruik te maken van methodieken zijn er eerst enkele voorwaarden waaraan voldaan moet worden om in gesprek te gaan met kinderen.

2.3.1.1 Dialog

Luisteren naar kinderen is een belangrijke voorwaarde. De hulpverlener moet geïnteresseerd zijn en echtheid uitstralen. Dit lijkt voor de hand liggend maar in de praktijk is dit vaak niet zo. Hulpverleners worden vaak afgeleid van een verhaal omdat ze dit al weten. Ze hebben het al gehoord of gelezen. De verhalen van kinderen worden geïnterpreteerd in functie van de bestaande kaders. Op deze manier wordt er niet meer echt geluisterd naar kinderen.

2.3.1.2 Houding

De houding van de hulpverlener is belangrijk. Deze houding is er op gericht om kinderen en jongeren zoveel mogelijk handelingsruimte te bieden. De hulpverlening is bedoeld om de ontwikkeling van kinderen en jongeren te bevorderen.

2.3.1.3 Een kindvriendelijk klimaat creëren

Een kindvriendelijk klimaat creëren is noodzakelijk. Kinderen moeten in de eerste plaats centraal staan in de hulpverlening. Ze hebben er nood aan om zich goed te voelen bij een hulpverlener. Er moet ruimte gecreëerd worden en de methodieken moeten afgestemd worden op het niveau van het kind.

---

¹⁹ Bron: Prins, B. (2011). *Methoden en technieken van gedragstherapie bij kinderen en jeugdigen*. Paperback.

2.3.2 Hulpverlening op maat ²⁰

Uit de ontwikkeling van kinderen blijkt dat elk kind een individueel traject aflegt. Dit wil zeggen dat elk kind verschilt van leeftijdsgenoten. Sommige kinderen lopen voor, anderen lopen achter. Elk kind is uniek. Zoals eerder besproken is elke situatie anders waarin het kind terecht komt en reageert het kind op zijn eigen manier. Iedere situatie moet individueel bekeken worden en vervolgens kan er bepaald worden welke hulpvorm nodig is ter ondersteuning van het kind. Een synoniem voor hulpverlening op maat is de maatzorgmethodiek. Maatzorg wil zeggen dat de hulpverlening wordt afgestemd op de specifieke kenmerken en behoeften van het kind. Het ritme van het kind wordt gevolgd. Het kind staat steeds centraal. Ik bespreek de maatzorg vanuit de vijf basisprincipes: positieve hulpverlening, integrale hulpverlening, participatie, gestructureerde en gecoördineerde hulpverlening. Deze vijf basisprincipes vormen één geheel.

2.3.2.1 Positieve hulpverlening

Positieve hulpverlening wil een klimaat creëren waarbij het kind erkend wordt, een vertrouwensrelatie aanwezig is en het kind centraal staat. De erkenning wil zeggen dat er respect en openheid aanwezig is voor zijn/haar wereld en betekenisgeving. De hulpverlener luistert los van de vooroordelen en veronderstelde waarheden. Dit is een voorwaarde om een vertrouwensrelatie tot stand te laten komen. De relatie is voor kinderen heel belangrijk. Ze zijn gevoelig voor afwijzing en hebben angst om in de steek gelaten te worden.

Positieve hulpverlening lijkt duidelijk en vanzelfsprekend maar is moeilijk te realiseren in de praktijk. Een valkuil bij deze methodiek is dat de begeleiding te zacht verloopt. De hulpverlener gaat mee met het verhaal van het kind en vergeet soms professioneel te blijven.

2.3.2.2 Integrale hulpverlening

In de hulpverlening vertrekt men steeds meer vanuit een integrale aanpak. Een eerste aspect hierin is dat de hulpverlener oog heeft voor de verschillende levensdomeinen, het denken, het voelen en het gedrag van het kind. Er is aandacht voor de verschillende contexten, de tekorten, de mogelijkheden, het verleden, het heden en de toekomst. De situatie wordt in zijn totaliteit bekeken. Als de aandacht hierop gevestigd wordt, kan dit de leefsituatie verduidelijken. Bij kinderen is dit vooral belangrijk omdat er begrip getoond kan worden voor de moeilijke situatie waarin het kind zich bevindt. Naast de aanwezige problemen wordt er gekeken naar zaken die goed gaan, naar mogelijkheden en potenties die aanwezig zijn. Een tweede aspect is het streven naar een intersectorale of samenwerkende aanpak. Kinderen komen vaak terecht bij meerdere hulpverleningsorganisaties. Het is van essentieel belang dat deze organisaties samenwerken en elk hun eigen rol en taak uitklaren.

---

²⁰ Bron: Van regenmortel, T. (2002). *Empowerment en maatzorg*. acco.

2.3.2.3 Participatie

De maatzorgmethodiek vertrekt vanuit de visie dat het kind een actief probleemoplossend wezen is dat zelf keuzes kan maken. Door een actieve betrokkenheid van het kind kunnen deze keuzes uitgebreid worden en creëert het kind een besef van invloed. Er is een samenwerkingsrelatie aanwezig tussen de hulpverlener en het kind waarbij ieder zijn deskundigheid heeft. In deze relatie is er geen plaats voor macht. De participatiegraad is op maat van het kind en kan verschillen van kind tot kind en van moment tot moment. Er wordt gekeken naar de mogelijkheden van het kind. Participatie wordt hier gezien als een leerproces dat onderbouwd moet worden door een sfeer van erkenning, respect en vertrouwen.

2.3.2.4 Gestructureerde hulpverlening

De multicomplexe problematiek en chaotische situaties vragen om ordening voor zowel de hulpverlener als het kind. Planmatig werken is noodzakelijk. Dit veronderstelt een grondige exploratie van de problemen en de mogelijkheden van het kind op verschillende levensdomeinen. Het systematisch werken aan een afgebakend en welomschreven probleem, vergroot de kans op succes. Er moet wel rekening gehouden worden met het niveau van het kind. Het moet voor het kind nog duidelijk blijven.

2.3.2.5 Gecoördineerde hulpverlening

Wanneer er sprake is van meerdere problemen kan dit ervoor zorgen dat er meerdere hulpverleners betrokken zijn. Zoals eerder besproken bij de integrale hulpverlening moeten deze hulpverleners hun aanpak afstemmen op elkaar. Dit wil zeggen dat er een casegebonden overleg wordt georganiseerd. Dit is een overleg op maat van het kind waarbij alle betrokken hulpverleners rond de tafel zitten. Er is een spilfiguur aanwezig die alle informatie bundelt en het proces en de wensen van het kind bewaakt.

2.3.3 Systeemgerichte aanpak²¹

In een systeemgerichte aanpak is de hulpverlening gericht op de interactie tussen de betrokkenen. Een kind is afkomstig uit een gezin en afhankelijk van zijn/haar ouders/opvoeders. Het gezin is een dynamisch systeem dat zich voortdurend ontwikkelt. Het beweegt zich tussen oude problemen, negatieve ervaringen en actuele strubbelingen. Een probleem van het kind is een probleem van het hele gezin. De emotionele en sociale identiteit van het kind hangt volledig af van de manier waarop die is gevormd binnen het gezin. Elke hulpverlener die een kind in begeleiding heeft, moet beschikken over de nodige kennis van de ontwikkelingsprocessen van het gezin en de specifieke ontwikkelingsfasen

---

²¹ Bron: Baeten, P., & Geurts, E. (2004). *In de schaduw van het geweld. Kinderen die getuigen zijn van geweld tussen hun ouders*. Amsterdam: SWP.

van het kind. Om aan de slag te gaan met de problemen van een kind is het belangrijk om het hele gezin hierin te betrekken.

2.3.4 Creatief aan de slag met kinderen²²

Een moeilijkheid die vaak terugkomt om kinderen te betrekken is de taal van het kind. Het is vaak niet gemakkelijk om als hulpverlener hierbij aan te sluiten. Kinderen hebben het zelf nog moeilijk met het uiten van hun gevoelens. Ze doen dit met behulp van een spel, een tekening, een verhaal,...

2.3.4.1 Het spel

Het spel is een middel om de cognitieve, taalontwikkeling en emotionele ontwikkeling van een kind in te schatten. Het is een manier om de innerlijke belevingswereld van het kind te leren kennen. Het spel dient als communicatiemiddel. Het is de taal van het jonge kind. Het kan een hulpmiddel zijn om gevoelens te leren verbaliseren en om aandacht te geven aan de mogelijke gedachten en gevoelens van anderen. Het spel biedt unieke mogelijkheden om gedragstherapeutische technieken in onder te brengen. Van jonge kinderen zijn de mogelijkheden om hun beleving en emoties in woorden uit te drukken nog beperkt. Kinderen tonen ons vaak met hun lichaamstaal en hun gedrag wat er aan de hand is. Om een idee te krijgen van hetgeen ze voelen, moeten we aansluiting zoeken bij hun ontwikkeling en hun mogelijkheden. Kinderen vinden in hun spel een manier om zich te uiten en om ervaringen te verwerken. Het spel kan een aanknopingspunt zijn.

2.3.4.2 Kindertekeningen

Hulpverleners kunnen ervoor kiezen om te werken met kindertekeningen. Er wordt aan het kind duidelijk gemaakt dat de hulpverlening meer is dan enkel praten. Het kind krijgt de tijd en de ruimte om tekeningen te maken. Het is een communicatiemiddel om in gesprek te gaan met het kind.

---

²² Bron: Prins, B. (2011). *Methoden en technieken van gedragstherapie bij kinderen en jeugdigen*. Paperback.

3   **Praktijk**

3.1   Verantwoording praktijk ²³

3.1.1   Onderwerp

In samenspraak met mijn stageplaats, Daidalos vzw, werd gekozen om als onderwerp "inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf in de jeugdhulpverlening" te nemen. Dit onderwerp sprak me onmiddellijk aan. Uit de literatuurstudie blijkt dat het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige verwacht van hulpverleners dat ook kinderen jonger dan twaalf jaar betrokken worden in de hulpverlening. In de praktijk is dit echter niet zo vanzelfsprekend. Hulpverleners vinden vaak niet de juiste methodiek om met deze rechtspositie aan de slag te gaan.

3.1.2   Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is om mogelijke methodieken in kaart te brengen die jeugdhulpverleners gebruiken om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken in de jeugdhulpverlening. Naast deze methodieken ga ik op zoek naar de ervaringen van hulpverleners.

3.1.3   Probleemstelling

Jeugdhulpverleners worden door het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige bewust gemaakt om kinderen jonger dan twaalf jaar in de jeugdhulpverlening te betrekken. De hulpverleners weten vaak niet hoe ze dit moeten doen. De moeilijkheid ligt vooral bij erg jonge kinderen. Hulpverleners zijn op zoek naar manieren om deze kinderen te betrekken. De centrale vraag doorheen dit onderzoek is: 'welke methodieken gebruiken jeugdhulpverleners om kinderen jonger dan twaalf jaar te laten participeren aan de jeugdhulpverlening?'. Om deze centrale vraag te kunnen hanteren in de praktijk, wordt deze opgesplitst in deelvragen. Deze deelvragen worden de vragen van mijn interview. (bijlage 1)

Participatie is meer dan alleen methodieken die gebruikt kunnen worden om dit te verwezenlijken. Het bevat ook een ingesteldheid en basishouding van de hulpverleners. Hoe kijken hulpverleners naar participatie? Wat vinden zij hier moeilijk aan en wat zijn de krachten volgens hun? Wat is er nodig in een hulpverleningsrelatie om participatie waar te maken?

3.1.4   Onderzoek

Het is een praktijkgericht onderzoek. Dit heeft als doel om een bepaald probleem in de praktijk beter te leren begrijpen en mogelijke oplossingen aan te reiken.

---

²³ Bron: De Bil, P. (2011). *Onderzoek in 15 stappen*. Boom/Nelissen

Ik heb gekozen om een kwalitatief onderzoek te doen. Dit is een kleinschalig onderzoek onder een klein aantal respondenten. Op deze manier kan ik de emoties en beleving van de jeugdhulpverleners achterhalen.

Het onderzoek is beschrijvend en explorerend. Beschrijvend wil zeggen dat het een situatie, een methode of kenmerken van mensen beschrijft. Het gaat niet na waarmee de resultaten te maken kunnen hebben of welke verbanden gelegd kunnen worden.

3.1.5 Onderzoekseenheden

De onderzoekspopulatie wordt gevormd door alle mensen waarover ik uitspraken ga doen. De onderzoekseenheden zijn de mensen die ik daadwerkelijk bij mijn onderzoek betrokken heb.

Uiteraard was de onderzoekspopulatie te groot om de hele populatie bij mijn onderzoek te betrekken. Ik heb gekozen om een steekproef te doen. Deze is selectief gekozen. Ik heb zelf een selectie gemaakt uit de onderzoekspopulatie. De steekproef is niet groot genoeg om een uitspraak te doen over de hele onderzoekspopulatie.

De interviews zijn afgenomen van jeugdhulpverleners. Als eerste heb ik mij gericht op de contextbegeleiders van Daidalos vzw, specifiek Contextbegeleiding Peer. Ik heb ook een gesprek gehad met de teamcoördinator en de Algemeen Coördinator. Aangezien de contextbegeleiding ambulante hulpverlening is, ben ik op zoek gegaan naar de andere hulpverleningsvormen binnen het landschap van de Integrale Jeugdhulp. Zo ben ik terecht gekomen bij CKG De Stap en CKG De Hummeltjes. CKG staat voor Centra Kinderzorg en Gezinondersteuning. Hier bieden ze ambulante en residentiële hulpverlening aan. In CKG De Hummeltjes is er ook semi-residentiële hulpverlening. Vervolgens ben ik naar Pleegzorgdienst Limburg geweest. Dit is ook een belangrijke peiler in het jeugdhulpverleningslandschap. Als laatste ben ik naar Jongeren- en Ouderparticipatie Jeugdzorg Limburg geweest. Zij zijn het aanspreekpunt voor alle sectoren van de Integrale Jeugdhulp, specifiek de Bijzondere Jeugdbijstand.

3.1.6 Onderzoeksontwerp en dataverzameling

Mijn eerste idee voor het onderzoek was het opstellen van enquêtes. Deze enquêtes zou ik laten invullen door verschillende voorzieningen binnen de Integrale Jeugdhulp. Dit bleek weinig representatief te zijn. Het resultaat wat ik hiermee zou bereiken, lag van tevoren al vast. Ik ben op zoek gegaan naar een andere manier om tot een relevant praktijkgedeelte te komen. In samenspraak met mijn eindwerkbegeleider bleek het afnemen van interviews een

betere mogelijkheid. Met deze interviews ga ik op zoek naar methodieken die jeugdhulpverleners gebruiken in de praktijk.

De interviews waren semi-gestructureerd. Dit wil zeggen dat ik op voorhand een vragenlijst had opgemaakt. (Bijlage 1) Op deze vragen kon ik doorvragen. Bij mijn eerste interview bleek dat mijn vragenlijst te beperkt was. Ik heb deze onmiddellijk uitgebreid. Na elk interview keek ik of er irrelevante vragen waren en als er vragen ontbraken. Ik speelde in op hetgeen de geïnterviewden aanhaalden.

3.1.7 Registratie en verwerking van de interviews

De interviews heb ik opgenomen met een recorder. Deze heb ik achteraf uitgetypt en afgeprint. Elk interview heb ik onderverdeeld in onderwerpen.

3.2 Praktijkonderzoek

Inleiding

In dit gedeelte komen de interviews bij de organisaties aan bod. Iedere hulpverlener was op de hoogte van het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige.

3.2.1 Daidalos vzw

In Daidalos vzw heb ik zeven personen geïnterviewd waarvan vijf contextbegeleiders, één teamcoördinator en de Algemeen Coördinator. Wanneer ik spreek over contextbegeleider, spreek ik over deze zeven personen.

3.2.1.1 Het recht op inspraak en participatie

Het merendeel is op de hoogte over de inhoud van het recht op inspraak en participatie. Slechts één contextbegeleider had het moeilijk om dit uit te leggen. Inspraak en participatie wordt vooral gezien dat minderjarigen de hulpverlening mogen evalueren. Het wordt ook gezien als een recht om naar hun mening te luisteren. Het is belangrijk om te bevragen wat zij er van vinden en wat hun mening is in zaken die hen aanbelangen. Met deze mening wordt rekening gehouden. Minderjarigen mogen hun stem laten horen. Het is essentieel om kinderen te informeren over de hulpverlening.

3.2.1.2 Veranderingen sinds de invoering van het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige

Voordat het decreet in werking trad, waren de contextbegeleiders al bewust bezig met de minderjarigen. Er werd steeds gezinsgericht gewerkt waardoor kinderen even belangrijk zijn als ouders. De grote lijnen zijn hetzelfde gebleven en de hoofdzaak blijft liggen bij het gezin. Toch hebben er veranderingen plaatsgevonden sinds de invoering van het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige.

3.2.1.2.1 *Verslaggeving*

Er werd een werkgroep "verslaggeving" opgestart waarin werd gekeken naar de manier van verslaggeving en het dossierbeheer. Voorheen was er geen elektronisch dossier en zat er geen structuur in. De opbouw van het elektronisch dossier is gebaseerd op de rechten van de minderjarige. Er is ook een checklist opgesteld. Op basis hiervan wordt er samen met de minderjarige en de ouders overlopen of al de informatie gegeven wordt aan het begin van de contextbegeleiding. Zowel de jongere als de ouders moeten dit ondertekenen. In het verleden werden in het handelingsplan geen doelstellingen geformuleerd door de minderjarige. Dankzij het Decreet krijgen de minderjarige de kans om een doelstelling te formuleren. Indien zij dit niet doen, wordt dit gemotiveerd in het verslag. Er moet duidelijk aangetoond worden waarom hij/zij geen doelstelling verwoordt. In het handelingsplan mag de mening van de minderjarige opgenomen worden.

3.2.1.2.2 *Dagcentrum*

In het dagcentrum is er sinds de invoering van het Decreet een jongerenraad opgestart. Hieraan kunnen minderjarigen deelnemen en hun mening geven over de organisatie.

3.2.1.3 Kinderen informeren over hun rechten in de hulpverlening

In het begin van de contextbegeleiding worden minderjarigen duidelijk geïnformeerd over hun rechten. Dit gebeurt aan de hand van brochures in het eerste kennismakingsgesprek. Er zijn brochures voor verschillende leeftijden. De meeste contextbegeleiders overlopen deze samen met minderjarigen jonger dan twaalf jaar. Vanaf twaalf jaar krijgen zij deze brochure en wordt er achteraf bevraagd of het duidelijk was. Ze moeten dit zelf doornemen. Dit wordt niet standaard overlopen omdat er in het eerste kennismakingsgesprek al veel informatie afkomt op de minderjarigen. Tijdens het hulpverleningsproces worden de minderjarigen wel bewust gemaakt van hun rechten.

3.2.1.4 Leeftijd versus bekwaamheid

Uit elk interview blijkt dat het voor ieder van hen moeilijk is om een leeftijd te plakken op het begrip bekwaamheid. Het is verschillend van kind tot kind. Volgens hen moet elk kind, ongeacht de leeftijd, betrokken worden in de hulpverlening. De manier waarop dit gebeurt is verschillend. Er wordt steeds een afweging gemaakt. De valkuil hierin is dat de hulpverleners in naam van het kind beslissen wanneer iets belastend is voor hun. Het is beter om dit rechtstreeks bij hun te bevragen.

3.2.1.5 Factoren die bepalen of een kind bekwaam is of niet

Voor de meeste contextbegeleiders is leeftijd geen factor die bepaalt of een kind bekwaam is of niet. Er wordt gekeken naar hun mogelijkheden. Het is sterk verschillend van kind tot kind. Kinderen krijgen steeds een plaats in de hulpverlening. Uit twee van de interviews blijkt dat ze vertrekken vanuit het idee dat elk kind bekwaam is tot het tegendeel bewezen is. Er zijn

verschillende factoren die aangehaald worden tijdens de interviews zoals de mondigheid, het inschattingsvermogen, de maturiteit, de rijpheid, de mate waarin ze mee zijn met de situatie en hierover nadenken, hun interesses, een mentale beperking en het mee kunnen redeneren.

3.2.1.6 De manier waarop kinderen jonger dan twaalf jaar betrokken worden in de hulpverlening

3.2.1.6.1 *Contextbegeleiding*

Vanaf het moment dat de contextbegeleiders in het gezin komen, wordt iedereen betrokken. In de kennismakingsperiode volgt een gesprek met elk gezinslid, ook met kinderen jonger dan twaalf jaar. In dit gesprek wordt er geluisterd naar de mening van het kind. Samen wordt er gezocht naar een doelstelling voor in het handelingsplan. De mate waarin ze na de kennismaking betrokken worden, is afhankelijk van hun doelstelling. Wanneer het kind geen doelstelling heeft geformuleerd, blijven de contextbegeleiders contact hebben met hen maar in mindere mate.

3.2.1.6.2 *Dagcentrum*

In het dagcentrum wordt de jongerenraad georganiseerd. Hier wordt geluisterd naar de stem en de mening van de minderjarigen omtrent de organisatie. Er is een ideeënbus waarin ze hun ideeën kunnen steken.

3.2.1.6.3 *Vragenlijsten*

Er zijn vragenlijsten voor minderjarigen om de hulpverlening te evalueren. Tot nu toe zijn deze enkel voor minderjarigen boven de twaalf jaar. Crisishulp aan Huis en het Dagcentrum hebben wel vragenlijsten voor kinderen jonger dan twaalf jaar. In de toekomst kan dit ook naar Contextbegeleiding komen.

3.2.1.7 Methodieken die gebruikt worden om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

Kinderen jonger dan twaalf jaar zitten er niet op te wachten om lange gesprekken te voeren. De contextbegeleiders zoeken naar manieren om te werken op niveau van het kind. Er wordt gekeken naar de mogelijkheden, interesses en noden van het kind. Methodieken worden als waardevol ervaren en motiveert kinderen. Kinderen kunnen zich dit vaak beter herinneren. Dit komt omdat methodieken vaak visueel worden gebracht. Het is essentieel om kinderen overal bij te betrekken. Wanneer er bijvoorbeeld een beloningssysteem moet uitgewerkt worden, is het goed om kinderen hier een eigen aandeel in te geven. Er zijn verschillende methodieken opgesomd om met kinderen aan de slag te gaan.

3.2.1.7.1 *De zorgenboom*

De zorgenboom is een methodiek die meermaals terugkomt. Deze wordt zowel gebruikt bij vijfjarigen als bij elfjarigen. De manier hoe dit concreet verloopt, verschilt naargelang de

mogelijkheden en het niveau. Met de zorgenboom kan er een lijst opgemaakt worden van hetgeen er aan de hand is met het kind, waar het kind zorgen over heeft,... Er wordt ook een schets gemaakt van alle personen uit het netwerk die het kind ondersteunen. Op deze manier krijgen het kind en de contextbegeleider een duidelijk beeld over de aanwezige zorgen en lasten maar ook de ondersteunende factoren uit het netwerk.

3.2.1.7.2 *Bedoeling - effect*

Deze methodiek is om kinderen bewust te maken van het effect dat een bepaald gedrag met zich meebrengt. Kinderen zijn er zich vaak niet van bewust dan hun bedoeling niet zo overkomt bij anderen. Omgekeerd leren ze ook dat anderen niet de bedoeling hebben om bijvoorbeeld te kwetsen. Op deze manier worden communicatieve vaardigheden spelenderwijs opgepakt en aangeleerd.

3.2.1.7.3 *Opruimplan*

Het opruimplan is een manier om te kijken hoe kinderen hun kamer netjes kunnen krijgen. Het is vaak moeilijk voor hen om aan de verwachtingen van volwassenen te voldoen. Aan de hand van deze methodiek kunnen kinderen het visueel maken hoe hun kamer er uit moet zien. De bedoeling is om een zicht te krijgen op de ideale kamer en wanneer de kamer niet opgeruimd is.

3.2.1.7.4 *Tovervragen*

Kinderen hebben vaak fantasierijke gedachten maar hebben ook nood aan concrete dingen. Met een toverstaf mogen ze een wens doen of mogen ze aangeven wat ze willen toveren. De contextbegeleiders krijgen op deze manier een beeld over hetgeen minder goed is volgens het kind.

3.2.1.7.5 *De gevoelsthermometer*

De gevoelsthermometer is een tekening van een thermometer die onderverdeeld is in schalen. Bij nul is het kind koel, bij tien is het kind aan het koken en ontploft het bijna. Er wordt gezocht naar welke gevoelens en gewaarwordingen er zijn bij elke schaal. Langs de andere kant worden er handelingen tegenover gezet. Wat kan het kind doen om de thermometer op dat moment te laten zakken? Deze methodiek kan ook gedaan worden met heel jonge kinderen. In plaats van met cijfers te werken, wordt er gewerkt met kleuren.

3.2.1.7.6 *Kennismakingskaartjes*

Kinderen hebben nood aan visuele hulpmiddelen. Aan de hand van kennismakingskaartjes waar een prent op staat, kunnen kinderen iets meer vertellen over zichzelf.

3.2.1.7.7 *Andere methodieken*

Buiten de methodieken die hierboven besproken worden, zijn er nog methodieken die regelmatig terugkomen zoals het rollenspel, het kwaliteitenspel, gezelschapsspelen, ...

Naast spelen is er ook nog de doos met gevoelens, de genogram, de duplomethodiek, beloningssystemen, de wereld van de dieren, tekeningen, het schatkistje,...

3.2.1.8 Ervaring van de contextbegeleiders

Iedere contextbegeleider heeft zijn eigen ervaringen in het betrekken van kinderen jonger dan twaalf jaar. De meesten vinden het erg belangrijk. Een kind beleeft een situatie anders dan de ouders. Op deze manier horen ze hun kant van het verhaal en kan er gezocht worden naar een middenweg. Uiteindelijk komen de contextbegeleiders in het gezin voor het belang van de minderjarigen. Het is noodzakelijk om de kinderen een plek te geven in de hulpverlening. De contextbegeleiders vinden het leuk om kinderen te betrekken. Ze halen er voldoening uit en het werkt motiverend.

Het blijft echter een uitdaging. Het is moeilijk om in te schatten wanneer er nood is aan een contact en op welke manier ze de kinderen kunnen blijven betrekken. De meeste merken dat ze over het kind praten in plaats van met het kind. Het blijft een moeilijkheid om in te schatten in hoeverre een kind bekwaam is. Werken met kinderen kan ook gevaarlijk zijn. Hiermee bedoelen de contextbegeleiders dat kinderen beschermd moeten worden voor hetgeen ze in vertrouwen vertellen. Dit kunnen zaken zijn waar de contextbegeleider op dat moment weinig mee kan doen om het kind niet in conflict te brengen met de ouders. Kinderen moeten goed beschermd worden.

3.2.1.9 Elkaar stimuleren om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

Daidalos vzw streeft er naar om kinderen te betrekken in de hulpverlening. Intrinsieke motivatie is nodig om kinderen te laten deelnemen. Wanneer de contextbegeleiders er zelf niet achter staan, is het moeilijk om dit te stimuleren. Alles vertrekt vanuit de contextbegeleider zelf. Ze moeten er zelf in geloven. Wekelijks is er een intervisiemoment en een teamvergadering. Hier motiveren ze elkaar om elk gezinslid te betrekken. Ze maken mekaar alert. Gezinnen worden tijdens een intervisie uitvoerig besproken. Als de contextbegeleiders merken dat een kind minder betrokken wordt, vragen ze hoe dit komt. Ze proberen elkaar er attent op te maken om elk kind te betrekken.

3.2.1.10 Moeilijkheden

Er zijn moeilijkheden om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken in de hulpverlening.

3.2.1.10.1 *Bekwaamheid inschatten*

Het is en blijft moeilijk voor contextbegeleiders om in te schatten wanneer iemand bekwaam is of niet.

3.2.1.10.2 *Methodieken*

Het is niet altijd even gemakkelijk om een gepaste methodiek te vinden. Wat werkt bij het ene kind werkt niet bij het andere.

3.2.1.10.3 *Loyaliteit*

Kinderen zijn erg loyaal naar hun ouders toe. Dit belemmert de hulpverlening. Ze kijken eerst naar hun ouders vooraleer ze iets zeggen. Kinderen krijgen vaak geen vrijheid van hun ouders om te spreken over de dingen waarover het moet gaan. Dit trekken de contextbegeleider open. Er moet wel steeds voor ogen gehouden worden wat de gevolgen kunnen zijn voor het kind. Een kind mag nooit tussen zijn ouders en de contextbegeleider gezet worden. Er mag geen conflict ontstaan.

3.2.1.10.4 *De beleving van kinderen*

Kinderen beleven situaties vaak anders dan hun ouders. Een matig tot zware mentale beperking zorgt ervoor dat dit nog meer is. Ouders kunnen dit verschil moeilijk accepteren. Als een ouder minder mogelijkheden heeft is het moeilijk om hen uit te leggen hoe een kind in mekaar zit.

3.2.1.10.5 *Meerzijdige partijdigheid*

De contextbegeleiders zijn meerzijdig partijdig. Dit kan onder druk komen te staan. Wanneer kinderen hen iets vertellen, kunnen ze dit niet zomaar naast zich neer leggen. Soms moet de contextbegeleider dit meedelen aan de ouders waardoor zij het gevoel krijgen dat er partij gekozen wordt. Dit kan spanningen veroorzaken. Er wordt getracht een juiste afweging te maken tussen het belang van beide partijen.

3.2.1.11 Krachten

Uiteraard zijn er naast de moeilijkheden ook krachten om kinderen te laten participeren aan de hulpverlening.

3.2.1.11.1 *Eerlijkheid*

Kinderen zijn erg eerlijk over hetgeen ze zien, denken en horen. Zeker bij jonge kinderen is de loyaliteit naar hun ouders minder aanwezig. Ze leggen alles op tafel. Dit maakt de hulpverlening werkbaar. Kinderen voelen zich gehoord, belangrijk en weten dat hun mening telt.

3.2.1.11.2 *Het gaat over kinderen*

De hulpverlening wordt opgestart in het belang van het kind. Het kind staat gedurende het proces steeds centraal. Ze zijn een lid van hun gezin en voelen aan wat er speelt of niet. Kinderen hebben vaak meer kennis over de problemen dan hulpverleners. Ze hebben vaak de oplossing in zich zitten.

3.2.1.11.3 *Veerkracht*

Kinderen hebben een enorme veerkracht. Ze hebben het gevoel dat ze belangrijk zijn. Ze groeien en leren uit de moeilijkheden die ze ervaren. Als ze betrokken worden in de hulpverlening, heeft dit een goed effect op hun toekomst.

3.2.1.12 Effect op hun ontwikkeling

Kinderen betrekken in de hulpverlening heeft volgens de contextbegeleiders een gunstig effect op hun ontwikkeling. Ze krijgen de kans om zichzelf te zijn, zich te ontplooiën en zich vrij te voelen om hun mening te uiten,... Ze leren vanaf jonge leeftijd dat hulpverlening niet slecht is. Het is positief voor hun zelfbeeld. Ze leren om anderen een plek te geven waar ze met hun gevoelens terecht kunnen.

3.2.1.13 Ervaring van kinderen

De manier hoe kinderen het ervaren om betrokken te worden, verschilt van kind tot kind. Er zijn kinderen waarbij de contextbegeleiders het gevoel hebben dat ze het appreciëren en positief ervaren om betrokken te worden. Er gaat veel aandacht naar hun in de gesprekken en ze voelen zich gehoord. De contacten zijn informeel waardoor het een leuk en ontspannen moment is. Andere kinderen ervaren het als een last. Ze willen liever niet over de problemen praten. Ze vinden het leuker om andere dingen te doen.

Er zijn verschillende contextbegeleiders die van mening zijn dat dit aan de kinderen zelf gevraagd moet worden. Ze kunnen niet spreken in hun naam.

3.2.1.14 Hulpverleningsrelatie

Uiteraard is het voor kinderen belangrijk om een goede hulpverleningsrelatie te hebben. Volgens de contextbegeleiders hebben kinderen nood aan het volgende in een hulpverleningsrelatie: vertrouwen, begrip, duidelijkheid, veiligheid, structuur, nabijheid, en echtheid.

3.2.2 Jongeren- en Ouderparticipatie Jeugdzorg Limburg

Ik heb de projectmedewerkster van JOPlim geïnterviewd. JOPlim staat voor Jongeren- en OuderParticipatie Jeugdzorg Limburg. Met dit project willen ze actief samenwerken met jongeren, ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken.

3.2.2.1 Het recht op inspraak en participatie

In JOPlim merken ze dat er veel voorzieningen en organisaties mee bezig zijn. Deze komen terecht bij JOPlim met hun vragen.

3.2.2.2 Veranderingen sinds de invoering van het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige

In JOPlim hebben er geen veranderingen plaatsgevonden. Eerst viel JOPlim enkel onder de bijzondere jeugdbijstand. Nu werken ze voor de hele Integrale Jeugdhulp maar hun focus blijft gericht op de bijzondere jeugdbijstand. De organisatie merkt wel dat de vragen van andere organisaties en voorzieningen veranderd zijn.

3.2.2.3 Kinderen informeren over hun rechten in de hulpverlening

JOPlim is momenteel bezig met methodieken te ontwerpen om kinderen te informeren over hun rechten in de hulpverlening. Ze hebben een boekje laten maken om op een laagdrempelige manier participatie uit te leggen. Het boekje gaat over een circus waarin één van de leden zijn verjaardag zelf mag organiseren. In het verhaal wordt duidelijk gemaakt dat er steeds rekening gehouden moet worden met bepaalde factoren en mensen. Op deze manier willen ze kinderen laten inzien dat participatie veel met zich meebrengt.

3.2.2.4 Leeftijd versus bekwaamheid

Dit hangt sterk af van kind tot kind. Zelfs de allerkleinste hebben iets te vertellen. Zij weten wat er goed en minder goed loopt. Het is belangrijk om op maat te kijken en niet vast te houden aan een leeftijd.

3.2.2.5 Methodieken die gebruikt worden om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

In het verleden zijn kinderen jonger dan twaalf jaar niet betrokken geweest. JOPlim is bezig met het ontwerpen van een kleiworkshop. Samen met kinderen gaan ze iets maken wat hun bezighoudt binnen de leefgroep. Op het einde van deze dag worden hun werkjes tentoongesteld. JOPlim vindt het belangrijk om op een actieve en creatieve manier met kinderen aan de slag te gaan.

3.2.2.6 Ervaring van de hulpverleners

Kinderen betrekken in de hulpverlening is voor de projectmedewerkster van JOPlim vanzelfsprekend. Er wordt te vaak vertrokken vanuit het idee dat kinderen niet bekwaam zijn terwijl ze dit vaak wel zijn.

3.2.2.7 Elkaar stimuleren om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

JOPlim is een organisatie die anderen stimuleert om kinderen, jongeren en ouders te laten participeren aan de hulpverlening. Dit doen ze door middel van workshops in de voorzieningen en organisaties. JOPlim werkt ook samen met organisaties uit andere provincies die instaan voor de participatie. Ze wisselen ideeën uit.

3.2.2.8 Moeilijkheden

Participatie is iets wat moet gebeuren op maat. Het is een uitdaging om te zoeken wat kinderen aanspreekt. Het zal bij kinderen zoeken zijn om hen gefocust te houden op de realiteit en hen niet te laten spreken vanuit hun dromen.

3.2.2.9 Krachten

Kinderen hebben zelf ook iets te vertellen. Ze zijn tenslotte een deel van de begeleiding, het gezin en de leefgroep. Er moet naar hun mening geluisterd worden.

3.2.2.10 Effect op hun ontwikkeling

JOPlim heeft regelmatig vergaderingen met jongeren die hun ervaringen met de hulpverlening terugkoppelen. Ze geven aan dat ze steviger in hun schoenen staan wanneer ze betrokken werden. Ze gaan nu eerder in gesprek met iemand dan zich te verschuilen. Bijkomend maken ze anderen erop attent om hun mening te geven. Voor hen was het belangrijk dat er op dat moment iemand naar hen luisterde zonder te oordelen.

3.2.2.11 Ervaring van kinderen

De projectmedewerkster van JOPlim vindt het moeilijk om in de plaats van kinderen te spreken. Er mag niet over hen maar met hen gepraat worden. Kinderen en jongeren geven dit zelf aan. Ze zitten met het idee dat er vaak niet naar hen geluisterd wordt. We hebben te snel de neiging om in hun plaats te spreken. We leren er veel meer uit door het aan hen zelf te vragen.

3.2.2.12 Hulpverleningsrelatie

Kinderen hebben nood aan vertrouwen. Ze moeten het gevoel krijgen dat er naar hen geluisterd wordt en dat er iets gedaan wordt met hun zorgen. Soms zal het verhaal van het kind helemaal anders zijn dan dat van ouders, begeleiders, leerkracht,... Toch vinden ze het belangrijk om hen te beschouwen als volwaardige partner van het verhaal.

3.2.3 **Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning**

Ik heb een interview afgenomen met de pedagoge in CKG De Stap en met de pedagogisch verantwoordelijke/kwaliteitscoördinator in CKG De Hummeltjes.

3.2.3.1 Het recht op inspraak en participatie

3.2.3.1.1 *CKG De Stap*

Er wordt steeds meer inspraak gevraagd van de minderjarige. Ze merken wel dat het moeilijker is met kinderen jonger dan twaalf jaar.

3.2.3.1.2 *CKG De Hummeltjes*

Inspraak en participatie stond bij hun al langer in het kwaliteitsdecreet. Het is een verplichting maar ook een goede zaak. Alle kinderen in de jeugdhulpverlening moeten betrokken worden en kansen krijgen om hun stem te laten horen zowel in hun traject als in de keuze van de hulpverlening. Kinderen worden hier evenwaardig behandeld en krijgen een duidelijke stem. Kinderen van nul jaar proberen ze ook inspraak te geven. Dit doen ze door hun signalen serieus te nemen en af te gaan op hun lichaamstaal. Ze doen hun best om de taal van het kind te zoeken.

3.2.3.2 Veranderingen sinds de invoering van het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige

3.2.3.2.1 CKG De Stap

In de dossiers gaat er meer aandacht naar de minderjarigen. Op dit moment is het voor hun een manier van werken.

3.2.3.2.2 CKG De hummeltjes

Ze zijn er nog meer bij blijven stilstaan ondanks het al een verplichting was.

3.2.3.3 Kinderen informeren over hun rechten in de hulpverlening

3.2.3.3.1 CKG De Stap

In CKG De Stap werken ze met een ik-boekje. In de kennismakingsperiode wordt dit met het kind overlopen. In dit boekje wordt gekeken naar hun kamer, hun symbool, wie er werkt, naar de dagstructuur,... Er zit een verhaal in over Kobe. Hierin herkennen de kinderen zichzelf. In het ik-boekje staat ook een opsomming van de rechten uit het Decreet. De eerste dagen wordt hier niet specifiek bij stilgestaan maar daarna wel.

3.2.3.3.2 CKG De Hummeltjes

Elk kind krijgt in het begin van de hulpverlening de brochure van de kinderrechtswinkel. Dit gaat mee in hun hummelboekje. Het hummelboekje is een soort dagboek van het kind dat bestaat uit verschillende hoofdstukken zoals de voorstelling van de voorziening, het te lopen traject, ... Kinderen moeten participatie ervaren. Ze zijn er constant mee bezig maar niet te zwaar beladen.

3.2.3.4 Leeftijd versus bekwaamheid

3.2.3.4.1 CKG De stap

Een kind is volgens hen niet in het algemeen bekwaam of onbekwaam. Ze kijken niet naar de leeftijd. Er wordt steeds een afweging gemaakt. Het kind heeft een stem waarnaar wordt geluisterd.

3.2.3.4.2 CKG De hummeltjes

Vanaf nul jaar moeten kinderen betrokken worden. Volgens hen kan een tweejarige beslissen over praktische dingen maar niet over de hulpverlening. Er staat geen leeftijd op wanneer een kind bekwaam is of niet. Bekwaamheid is moeilijk aan te geven maar betrokkenheid geldt voor hen vanaf nul jaar.

3.2.3.5 Factoren die bepalen of een kind bekwaam is of niet

3.2.3.5.1 CKG De Stap

Er zijn verschillende factoren waar ze rekening mee houden. Er wordt gekeken naar het niveau van het kind. Andere factoren zijn: de aanwezigheid van gedragsproblemen en/of emotionele problemen, het thuismilieu, de positie thuis, een zorgend kind en het thema.

3.2.3.5.2 *CKG De Hummeltjes*

Bij CKG De Hummeltjes zijn kinderen bekwaam vanaf het moment dat ze naar school gaan. Op dat moment mogen ze deelnemen aan de kinderraad. Andere factoren waarmee ze rekening houden zijn het abstract denken en de cognitieve eigenschappen van het kind.

3.2.3.6 De manier waarop kinderen jonger dan twaalf jaar betrokken worden in de hulpverlening

3.2.3.6.1 *CKG De Stap*

Vanaf de kennismaking worden kinderen betrokken in de hulpverlening. Ze krijgen de eerste uitleg aan de hand van het boekje. Er wordt samen met het kind gekeken waaraan er gewerkt kan worden en op welke manier. Op basis hiervan worden doelstellingen geformuleerd. Wanneer de hulpverlening wordt afgerond, volgt er een evaluatiemoment. Kinderen mogen zichzelf en de hulpverlening evalueren.

3.2.3.6.2 *CKG De Hummeltjes*

Elk kind krijgt een hummelboekje. Er wordt samen met het kind gezocht naar doelstellingen. Dit is nieuw voor hen want in het verleden mochten enkel ouders doelstellingen opgeven. Kinderen krijgen ook de kans om de hulpverlening te evalueren. Ze mogen participeren aan de kinderraad.

3.2.3.7 Methodieken die gebruikt worden om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

3.2.3.7.1 *CKG De Stap*

Voor kinderen van nul tot vijf jaar werken ze met het zikovo-systeem. Dit vult de begeleider samen met de ouders in. De focus ligt op het welbevinden en de betrokkenheid. Er wordt gekeken naar relaties en ontwikkelingsdomeinen. Ouders vinden het positief om van begeleiders te horen hoe zij over hun kind denken.

Oudere kinderen worden betrokken in de dagdagelijkse werking. Er wordt steeds naar hun mening gevraagd. Voor hen is er ook het kinderrechtenspel. Dit spel hebben begeleiders zelf gemaakt. Het is in de vorm van monopoly. De bedoeling is om kinderen te laten praten over de rechten in de hulpverlening. Alle thema's en rechten van het kind komen aan bod. Op een speelse manier en op hun niveau leren ze hun rechten in de hulpverlening kennen.

Voor alle kinderen hebben ze het boekje van Kobe. Hierin wordt een verhaal verteld over Kobe die naar de leefgroep moet.

Er zijn ook nog andere methodieken zoals duplo, beloningssystemen, het huis van gevoelens, het drie-huizen-model, ...

3.2.3.7.2 *CKG De Hummeltjes*

Hier maken ze gebruik van het hummelboekje. Ze trachten zoveel mogelijk visueel te werken. In het hummelboekje kunnen kinderen kennis maken met de dienst, de leefgroep, de begeleiders, de afspraken en regels,... Ze kunnen er zichzelf voorstellen. Het is van hen persoonlijk. De manier hoe ze hiermee werken, kiezen ze zelf.

In de kinderbibliotheek hebben ze een kast met allemaal materialen en methodieken. Begeleiders kunnen hier zoeken naar hetgeen ze nodig hebben. Er zijn methodieken die vaak gebruikt worden zoals het drie-huizen-model, kinderboekjes, handpoppen, kinderkwaliteitenspel, duplo,...

Ze organiseren een kinderraad. Er worden dagdagelijkse dingen besproken. Ze overleggen zaken die hen aangaan. Ze mogen hier hun mening geven. Kinderen vinden dit leuk. Hun stem wordt gehoord.

3.2.3.8 Ervaring van de hulpverleners

3.2.3.8.1 *CKG De Stap*

Het is voor hun een meerwaarde om kinderen te betrekken in de hulpverlening. Er wordt gewerkt met het hele gezin. De focus ligt zowel op de ouders als op het kind. Wanneer er beslissingen genomen moeten worden, gebeurt dit in het belang van het kind.

3.2.3.8.2 *CKG De Hummeltjes*

Kinderen betrekken is voor hun vanzelfsprekend en waardevol. Hun opdracht is om het kind centraal te zetten.

3.2.3.9 Moeilijkheden

3.2.3.9.1 *CKG De Stap*

Er zijn verschillende moeilijkheden die ze ondervinden. Leeftijd is één hiervan. Vaak zijn kinderen nog te jong om betrokken te worden. Zeker wanneer dit over moeilijke thema's gaat. De taal van het kind maakt de hulpverlening vaak niet gemakkelijk. Er moet gezocht worden naar het niveau van het kind. Het is moeilijk om kinderen te begeleiden die tijdelijk in de leefgroep verblijven. Er is tijdsdruk aanwezig waardoor een vertrouwensband moeilijk op te bouwen is. De toestemming van de ouders is nodig om kinderen te betrekken in de hulpverlening. Deze wordt niet altijd gegeven.

3.2.3.9.2 *CKG De Hummeltjes*

Baby's betrekken is een uitdaging. De loyaliteit van het kind belemmert soms de hulpverlening. Als ouders tegenstrijdige belangen hebben of zich verzetten tegen een plaatsing heeft dit effect op de hulpverlening. Kinderen voelen zich op dat moment niet vrij om te spreken.

3.2.3.10 Krachten

3.2.3.10.1 *CKG De Stap*

Er zitten heel wat krachten in kinderen zelf. Ze zijn creatief in het zoeken van oplossingen en zijn ervaringsdeskundigen in hun eigen problemen. Ze hebben veel fantasieën. Kinderen zijn tevreden met kleine dingen en erg dankbaar. Begeleiders halen er voldoening uit wanneer ze werken met kinderen. Kinderen hechten zich snel en zijn puur in de omgang met mensen.

3.2.3.10.2 *CKG De Hummeltjes*

Het personeel is gedreven om te werken met kinderen. Dit zorgt ervoor dat ze echtheid uitstralen. Kinderen zijn mondig en vertellen graag over situaties die ze meemaken. Ze zijn fier en dankbaar wanneer ze betrokken worden in de hulpverlening.

3.2.3.11 Effect op hun ontwikkeling

3.2.3.11.1 *CKG De Stap*

Kinderen betrekken heeft een effect op hun ontwikkeling. Ze gaan zich sterker voelen en meer geloven in zichzelf en anderen. Ze bouwen een vertrouwen op. CKG De Stap wil ervoor zorgen dat kinderen zich goed voelen. Op deze manier kunnen kinderen ontwikkelen. Kinderen mogen niet teveel betrokken worden. Er zijn grenzen die gerespecteerd moeten worden.

3.2.3.11.2 *CKG De Hummeltjes*

Kinderen worden uitgedaagd als ze betrokken worden. Op deze manier krijgen ze meer zelfvertrouwen. Ze leren naar hun talenten kijken en krijgen een positief beeld over zichzelf. Kinderen die betrokken worden, staan zelf meer open om naar de mening van anderen te luisteren. In de toekomst zullen ze positiever in het leven staan dan wanneer er niet naar hen geluisterd wordt. Ze ervaren hulpverlening als iets goed waarin ze erkend worden.

3.2.3.12 Ervaring van kinderen

3.2.3.12.1 *CKG De Stap*

Volgens hen ervaren kinderen het positief. Kinderen willen graag hun mening geven en willen ook dat hiernaar geluisterd wordt.

3.2.3.12.2 *CKG De Hummeltjes*

Het is door hen nog nooit bevraagd geweest aan de kinderen. Het is moeilijk om in hun plaats te spreken.

3.2.3.13 Hulpverleningsrelatie

3.2.3.13.1 *CKG De Stap*

Kinderen hebben nood aan rust, duidelijkheid, voorspelbaarheid, echtheid en tijd in een hulpverleningsrelatie.

3.2.3.13.2 CKG De Hummeltjes

Volgens CKG De Hummeltjes hebben kinderen het volgende nodig in een hulpverleningsrelatie: echtheid, vertrouwen, het gevoel dat ze uniek zijn, beluisterd worden en ergens naar toe werken.

3.2.4 Pleegzorgdienst Limburg

Bij Pleegzorgdienst Limburg heb ik de kwaliteitscoördinator geïnterviewd. Zij staat in voor participatie. Binnen Pleegzorgdienst Limburg is er een decreet opgemaakt omtrent participatie. Ze heeft uitleg gegeven over participatie op organisatieniveau.

3.2.4.1 Veranderingen sinds de invoering van het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige

In het Decreet wordt van hen verwacht dat de verschillende doelgroepen binnen Pleegzorgdienst Limburg participeren. Ze zijn nu volop bezig met het oprichten van een participatieraad. Het doel hiervan is om hun dienst te laten adviseren over verschillende thema's. Deze thema's zijn onder andere de financiële werking, tevredenheidsmetingen,... Om een participatieraad op te starten zijn ze eerst begonnen met het oprichten van ontmoetingsgroepen per doelgroep namelijk pleegouders, pleeggasten, ouders, pleegkinderen en pleegjongeren. Op basis van deze ontmoetingsgroepen wordt een vertegenwoordiger naar de raad gestuurd. Pleegzorgdienst Limburg wil naar een cliëntgerichte organisatie gaan. De participatieraad zal bestaan uit tien leden waarvan één externe voorzitter. Van elke doelgroep wordt er verwacht dat er drie vertegenwoordigers naar de participatieraad gaan. De participatieraad is voor deelnemers vanaf twaalf jaar.

3.2.4.2 Kinderen informeren over hun rechten in de hulpverlening

Kinderen worden geïnformeerd over hun rechten in de hulpverlening aan de hand van de brochures van de kinderrechtswinkel.

3.2.4.3 Leeftijd versus bekwaamheid

Vanaf twaalf jaar worden kinderen uitgenodigd voor de rondetafelgesprekken. Kinderen jonger dan twaalf worden wel gehoord.

3.2.4.4 De manier waarop kinderen jonger dan twaalf jaar betrokken worden in de hulpverlening.

Kinderen worden gehoord omtrent dingen die hen aanbelangen. Ze mogen niet deelnemen aan rondetafelgesprekken of de participatieraad. Er worden wel alternatieven gezocht voor hen.

3.2.4.5 Methodieken die gebruikt worden om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

Elk jaar wordt er een activiteit georganiseerd voor kinderen jonger dan twaalf jaar. Dit jaar staat er een theatervoorstelling op de planning. Deze voorstelling gaat over de pleegzorg. Het is een confronterende maar leuke voorstelling. Na deze voorstelling wordt er een workshop georganiseerd waarin ouders en kinderen in gesprek kunnen gaan over het theater.

Het boekje van Beertje Bram wordt vaak gebruikt. Dit is een verhaal over Beertje Bram die naar een pleeggezin moet. Het is speciaal voor jonge kinderen ontworpen. Op deze manier kunnen ze zichzelf informeren en voorbereiden op de stap naar een pleeggezin. Als ondersteuning is er een dagboek. In dit dagboek staan opdrachten die kinderen kunnen uitvoeren. Er wordt visueel gewerkt.

In de toekomst willen ze gebruik maken van de kleiworkshop georganiseerd door JOPlim.

3.2.4.6 Ervaring van de hulpverleners

Kinderen worden betrokken in de hulpverlening. Ze hebben een volwaardige stem. De begeleiders proberen toegang te krijgen tot kinderen en individuele gesprekken te voeren met hen. Er wordt naar elk kind individueel gekeken en naar de noden van elk kind.

3.2.4.7 Elkaar stimuleren om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

Binnen de organisatie Pleegzorgdienst Limburg is een werkgroep opgestart omtrent participatie. Hier nemen verschillende begeleiders en medewerkers aan deel. Ze zoeken samen naar mogelijkheden om kinderen te betrekken in de hulpverlening. Op deze manier stimuleren ze elkaar.

3.2.4.8 Hulpverleningsrelatie

Het is belangrijk voor kinderen om een vertrouwensband te krijgen met hun begeleider. Dit is niet altijd even gemakkelijk en neemt enige tijd in beslag. Eens de vertrouwensband er is, kan de begeleider veel met het kind. Kinderen hebben ook iets te vertellen. Het is belangrijk dat er wordt geluisterd naar wat het kind wil vertellen.

3.2.5 Conclusie

De organisaties tonen veel gelijkenissen maar ook veel verschillen. Ieder heeft zijn manier van werken en zijn eigen visie op kinderparticipatie. De centrale onderzoeksvraag gedurende het hele praktijkonderzoek is: "welke methodieken gebruiken jeugdhulpverleners om kinderen jonger dan twaalf jaar te laten participeren aan de jeugdhulpverlening?" Ik ga elke deelvraag samenvatten en beantwoorden. Hierop volgt mijn aanbeveling naar mijn stageplaats, Daidalos vzw en naar de Integrale Jeugdhulp.

3.2.5.1 Het recht op inspraak en participatie

Voor elke organisatie is het belangrijk om kinderen een stem te geven in de hulpverlening. Kinderen mogen hun mening geven en hiermee trachten ze rekening te houden. Ze moeten wel op voorhand goed geïnformeerd zijn.

3.2.5.2 Veranderingen sinds de invoering van het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige

Zowel in Daidalos vzw als in CKG De Stap zijn er veranderingen gekomen op vlak van verslaggeving. In het dossier dienen ze meer rekening te houden met kinderen jonger dan twaalf jaar. Deze kinderen mogen ook een doelstelling formuleren voor de hulpverlening.

CKG De Hummeltjes was een stap voor op de andere organisaties. Zij hadden deze rechten al eerder opgenomen in hun kwaliteitsdecreet. Voor JOPlim heeft het niet echt veranderingen met zich meegebracht. De vragen van andere organisaties aan JOPlim zijn veranderd en hulpverleners zijn er actief mee bezig.

CKG De Hummeltjes en Het Dagcentrum in Daidalos vzw hebben een raad waar kinderen aan mogen deelnemen. Hieraan hechten kinderen veel belang.

3.2.5.3 Kinderen informeren over hun rechten in de hulpverlening

In elke organisatie worden de kinderen geïnformeerd over hun rechten in de hulpverlening aan de hand van de brochures van de Kinderrechtswinkel. Daidalos vzw en CKG De stap zijn van mening dat dit niet standaard overlopen moet worden in het begin van de hulpverlening. Op dat moment komt er al veel op het kind af waardoor het voor hun ingewikkeld wordt.

JOPlim is bezig met het ontwerpen van een methodiek om participatie uit te leggen en kinderen te informeren over hun rechten in de hulpverlening. Ze zijn een boek aan het maken over een circus.

3.2.5.4 Leeftijd versus bekwaamheid

Iedere geïnterviewde heeft het moeilijk om een leeftijd te plakken op bekwaamheid. Voor elk van hun is dit verschillend van kind tot kind. Er moet steeds een afweging gemaakt worden. Elke organisatie streeft ernaar om alle kinderen te betrekken, ongeacht de leeftijd. CKG De Hummeltjes is heel sterk in het betrekken van erg jonge kinderen.

3.2.5.5 Factoren die bepalen of een kind bekwaam is of niet.

Ze zijn er allemaal zeker van dat leeftijd geen factor is die bepaalt of een kind al dan niet bekwaam is. Om deel te nemen aan de hulpverlening moeten kinderen, volgens de

organisaties, niet ouder zijn dan twaalf jaar. De manier waarop ze betrokken worden, verschilt naargelang hun mogelijkheden. Enkele hulpverleners formuleren het bijzonder mooi: "kinderen zijn bekwaam, tot ze het tegendeel bewijzen."

3.2.5.6 De manier waarop kinderen jonger dan twaalf betrokken worden in de hulpverlening

In elke organisatie worden kinderen jonger dan twaalf jaar betrokken in de hulpverlening. De manier waarop dit gebeurt, is verschillend van organisatie tot organisatie. In Daidalos vzw, CKG De Stap en CKG De Hummeltjes wordt er tijdens de kennismakingsperiode samen met het kind gezocht naar een doelstelling.

In CKG De Stap en CKG De Hummeltjes mogen kinderen jonger dan twaalf jaar de hulpverlening mee evalueren. In Daidalos vzw contextbegeleiding Peer mogen kinderen de hulpverlening evalueren maar ze hebben geen gestandaardiseerde vragenlijst.

In het Dagcentrum van Daidalos vzw en CKG De Hummetjes mogen kinderen jonger dan twaalf jaar deelnemen aan de raad. Voor CKG De Hummeltjes is dit zelfs al mogelijk voor kinderen die naar de eerste kleuterklas gaan. Pleegzorgdienst Limburg laat hun niet deelnemen aan hun raad maar zoekt naar andere alternatieven.

3.2.5.7 Methodieken die gebruikt worden om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

Elke organisatie doet zijn best om methodieken te voorzien om kinderen te laten deelnemen aan de hulpverlening. De methodieken zijn op het niveau van het kind. Er wordt gekeken naar hun mogelijkheden en interesses. Elke organisatie is van mening dat lange gesprekken niet effectief zijn. Creatieve en actieve activiteiten zijn beter voor deze doelgroep. De methodiek die JOPlim aan het ontwikkelen is, kan voor andere organisaties inspirerend werken.

CKG De Stap heeft een heel interessante methodiek om kinderen hun rechten in de hulpverlening op een speelse wijze uit te leggen namelijk het kinderrechtenspel.

CKG De Stap, CKG De Hummeltjes en Pleegzorgdienst Limburg hebben een verhaal om hun traject uit te leggen. JOPlim is ook bezig met dit te ontwerpen.

3.2.5.8 Ervaring van de hulpverleners

De organisaties zijn het unaniem erover eens dat kinderen betrekken erg belangrijk is. Ze hebben een volwaardige stem en moeten gehoord worden. Elke hulpverlener ervaart het op zijn manier. Het lijkt vanzelfsprekend maar dit is het niet altijd. In het algemeen vinden ze het

een uitdaging. De bekwaamheid inschatten blijft een moeilijkheid. De hulpverleners betrappen er zichzelf op dat ze over kinderen praten in plaats van met hen. Het merendeel ervaart het als iets leuks. Ze halen er voldoening uit en dit werkt motiverend.

3.2.5.9 Elkaar stimuleren om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken

JOPlim is het aanspreekpunt voor vragen in verband met participatie. Elke organisatie haalt dit aan. Ze stimuleren anderen om participatie te installeren.

Daidalos vzw pleit voor intrinsieke motivatie. Dit is noodzakelijk aangezien de hulpverlener het vertrekpunt is. Ze stimuleren elkaar op intervisiemomenten en teamvergaderingen. Pleegzorgdienst Limburg heeft een werkgroep 'participatie'.

3.2.5.10 Moeilijkheden

Elke hulpverlener ervaart moeilijkheden. Vooral de loyaliteit die kinderen hebben naar hun ouders toe, vormt de grootste belemmering. De bekwaamheid van kinderen is niet altijd gemakkelijk in te schatten. Het blijft een uitdaging om ook de jongste kinderen deel te laten nemen aan de hulpverlening.

3.2.5.11 Krachten

Uiteraard ervaren alle hulpverleners het als een kracht om hun te betrekken. De hulpverlening gaat over kinderen. Ze hebben iets te vertellen en hier moet naar geluisterd worden. Ze zijn ervaringsdeskundigen in hun problemen.

De hulpverleners halen er voldoening uit. Kinderen zijn dankbaar en fier wanneer ze betrokken worden.

3.2.5.12 Effect op hun ontwikkeling

Kinderen staan steviger in hun schoenen en dit heeft een positief effect op hun ontwikkeling. Hun zelfbeeld stijgt en hun vertrouwen in mensen groeit.

3.2.5.13 Ervaring van kinderen

Veel hulpverleners zijn van mening dat er niet over kinderen gepraat mag worden. Hoe kinderen het ervaren om betrokken te worden in de hulpverlening moet aan hun zelf gevraagd worden. Hulpverleners kunnen niet spreken in hun naam.

Enkele hulpverleners van Daidalos vzw en CKG De Stap geven aan dat kinderen zich gehoord voelen en het aangenaam vinden als er naar hun mening wordt geluisterd.

3.2.5.14 Hulpverleningsrelatie

De hulpverleningsrelatie is het vertrekpunt om doelstellingen te bereiken en om gesprekken te voeren. De volgende eigenschappen zijn volgens alle organisaties de belangrijkste: vertrouwen, echtheid, beluisterd worden en tijd.

3.2.5.15 Conclusie

Iedereen doet zijn uiterste best om de hulpverlening voor kinderen jonger dan twaalf jaar zo aangenaam mogelijk te maken. Geen enkele organisatie is van mening dat deze kinderen geen stem mogen hebben of niet betrokken mogen worden. Elke organisatie is ermee bezig.

3.2.6 **Aanbevelingen Daidalos vzw**

Daidalos vzw is een organisatie die bewust bezig is met participatie. Dankzij het Decreet zijn er verschillende veranderingen gekomen die een gunstig effect hebben op kinderen jonger dan twaalf jaar en op de hulpverlening. Ze bereiken veel door ook hun een plaats te geven in de hulpverlening. Ze streven intrinsieke motivatie na. Het is belangrijk om dit te blijven doen en om elkaar te motiveren.

Er is een duidelijk verschil merkbaar tussen de residentiële en de ambulante hulpverlening. De residentiële hulpverlening biedt veel meer mogelijkheden om kinderen te laten participeren, vooral op organisatieniveau.

Uit mijn onderzoek heb ik enkele aanbevelingen en tips voor Daidalos vzw, specifiek voor de contextbegeleiding.

3.2.6.1 Evaluatiedocumenten

Contextbegeleiders vragen regelmatig aan kinderen hoe ze de hulpverlening vinden. Participatie vindt plaats gedurende het hele hulpverleningsproces. Op dit moment zijn er echter geen evaluatiedocumenten uitgewerkt voor kinderen jonger dan twaalf jaar. Ze krijgen dezelfde vragen als kinderen ouder dan twaalf jaar. Uit de interviews van andere organisaties blijkt dat ze vragenlijsten hebben op het niveau van de kinderen. Aangezien Daidalos vzw zijn uiterste best doet om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken, kunnen ze mogelijks ook de hulpverlening door hun laten evalueren met een aparte vragenlijst. De manier waarop dit gebeurt kan verschillend zijn. Het is mogelijk om dit af te stemmen op het niveau van het kind. Dit kan met behulp van pictogrammen, tekeningen, een spel,...

3.2.6.2 De rechten in de hulpverlening uitleggen

Tot op heden maken de contextbegeleiders gebruik van de brochures. Ze geven zelf toe dat dit niet altijd werkt bij deze leeftijdscategorie. De rechten uitleggen kan ook op een speelse manier. CKG De Stap heeft het kinderrechtenspel ontworpen. Voor ambulante hulpverlening is dit misschien niet realistisch maar een ander spel zou wel mogelijk kunnen zijn. Aangezien de contextbegeleiders aangeven dat het ingewikkeld is om de rechten uit te leggen, kan een spel een hulpmiddel zijn.

De contextbegeleiders gaven aan dat ze dit niet standaard in het eerste gesprek overlopen. Naar mijn mening is dit goed. Er komt, zoals de meerderheid zegt, al veel op hun af in het eerste gesprek. Het mag voor kinderen niet te zwaar beladen zijn en het mag hun ook niet overvallen. Een spel zou een aanrader kunnen zijn.

3.2.6.3 Participatieraad

In het Dagcentrum is er reeds een participatieraad. Dit is mogelijk omwille van het semi-residentiële karakter. In CKG De Hummeltjes hebben ze ook een participatieraad. De ervaringen van hulpverleners en kinderen hierover zijn positief. Het is moeilijk om dit voor contextbegeleiding te organiseren maar het zou wel een gunstig effect kunnen hebben op de hulpverlening aan kinderen. Ze voelen zich gehoord en begrepen. Contextbegeleiders kunnen gezinsgesprekken organiseren waarin het thema participatie centraal staat. Dit kan met behulp van vragenlijsten en/of gesprekken. De informatie die contextbegeleiders hierdoor krijgen, kunnen ze meenemen naar Daidalos vzw. Gezinnen en kinderen kunnen bevroegd worden of ze bereid zijn om met anderen samen te zitten. Hiervoor kan Daidalos vzw terecht bij JOPlim.

3.2.6.4 Boekje

In CKG De Hummeltjes, CKG De Stap en Pleegzorgdienst Limburg hebben ze een verhaal waarin, op het niveau van jonge kinderen, de hulpverlening wordt uitgelegd. JOPlim is dit ook aan het ontwerpen. Op deze manier krijgen kinderen een beeld wat hulpverlening precies inhoudt en wat hun traject zou kunnen zijn. Het zou ook voor Daidalos vzw een handig instrument kunnen zijn. Kinderen informeren over het hulpverleningstraject is de start van participatie. Het is noodzakelijk dat zij een goed beeld hebben van wat hulpverlening precies is. Een boekje met een verhaal is een instrument om tot participatie te komen.

3.2.7 Algemene aanbevelingen Integrale Jeugdhulp

Uit mijn onderzoek kan ik afleiden dat de organisaties geen idee hebben hoe andere organisaties kinderen jonger dan twaalf betrekken in de hulpverlening. Elke organisatie heeft zijn eigen manier van werken en heeft zijn eigen creatieve ideeën. Ik vind het zeer spijtig dat deze ideeën niet met elkaar uitgewisseld worden. Ik ben ervan overtuigd dat de organisaties binnen de Integrale Jeugdhulp elkaar kunnen inspireren. Mijn algemene aanbeveling naar de organisaties toe is dat ze met elkaar samenwerken. Deze samenwerking kan met behulp van dialoogdagen rond het thema inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar. Er kunnen workshops georganiseerd worden waarin organisaties hun methodieken uitleggen. Een forum waarop hulpverleners hun ideeën kunnen uitwisselen is een andere manier. Supervisies waaraan meerdere organisaties deelnemen kan ik ook aanbevelen. Kortom, er zijn verschillende methodieken die gebruikt kunnen worden om organisaties samen te brengen.

4 Kritische kijk

Inleiding

In dit vierde deel zal ik een kritische kijk geven op een viertal aspecten. Als eerste op mijn stagedienst, namelijk Daidalos vzw Contextbegeleiding Peer. Hierop volgt een kritische kijk op de Integrale Jeugdhulp. Vervolgens zal ik kritisch terugblikken op het thema en op de uitwerking van mijn eindwerk. Als vierde reflecteer ik over mijn persoonsgebonden traject als maatschappelijk assistent.

4.1 Een kritische kijk op Daidalos vzw Contextbegeleiding Peer

Daidalos vzw is een organisatie die de rechten van de kinderen zeer belangrijk vindt. Ze doen er alles aan om het kind steeds centraal te zetten. De contextbegeleiding start op in het belang van het kind. Dit belang trachten ze op elk moment in het hulpverleningstraject na te streven. Ze vinden het daarom belangrijk om het kind hierin te betrekken. Uit mijn onderzoek blijkt dat de contextbegeleiders hier mee bezig zijn. Ze doen er alles aan om kinderen te betrekken op hun niveau. Er wordt naar hen geluisterd en ze krijgen een stem. De kinderen worden ook duidelijk geïnformeerd. De contextbegeleiders doen hun best om op zoek te gaan naar methodieken. Ze zijn van mening dat dit meer effect heeft op kinderen dan gesprekken aan tafel.

Daidalos vzw streeft intrinsieke motivatie na. De contextbegeleiders staan open voor feedback omtrent hun manier van werken met kinderen jonger dan twaalf jaar. Ze stimuleren elkaar en zijn gemotiveerd om met deze kinderen aan de slag te gaan.

Uit het onderzoek blijkt dat het een uitdaging blijft om kinderen jonger dan twaalf jaar te betrekken. Participatie is niet eenvoudig en ze kunnen steeds bijleren. Ik ben ervan overtuigd dat als ze met één van mijn aanbevelingen aan de slag gaan, ze een stap vooruit zijn. Het kunnen hulpmiddelen zijn waarnaar ze kunnen grijpen.

Het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige heeft zijn plaats gevonden in de organisatie. Ze zijn er mee aan de slag gegaan en het heeft nieuwe kansen geboden. De contextbegeleiders doen hun uiterste best om het proces van participatie te doen slagen. Het proces zal nooit volledig af zijn en het blijft evolueren, net zoals Daidalos vzw. Dit blijkt ook uit hun visie. In Deel 1 heb ik een beschrijving gegeven van Daidalos vzw. Het laatste deel bestaat uit 'de plaats van kinderen jonger dan twaalf jaar'. Uit mijn onderzoek blijkt dat hetgeen ik hier heb neergeschreven, toegepast wordt in de praktijk.

4.2 Een kritische kijk op de Integrale Jeugdhulp

Integraal betekent 'in zijn geheel'. Dit wil zeggen dat de verschillende sectoren en organisaties van de Integrale Jeugdhulp gezien worden als één geheel. In mijn onderzoek heb ik organisaties betrokken vanuit de verschillende sectoren. Opvallend is dat elke sector verschillend is. Elke sector kan leren van deze verschillen. Ik merk dat er weinig samenwerking is tussen de verschillende sectoren. JOPlim doet zijn best om organisaties samen te brengen. Uit mijn eigen leerproces kan ik afleiden dat het uitwisselen van gedachten met verschillende organisaties inspirerend kan werken. Ik heb een andere kijk gekregen op participatie van kinderen jonger dan twaalf. Dit komt omdat ik hier lange tijd intensief mee aan de slag ben geweest. Moeten organisaties wachten op een eindwerk waarvoor er gepleit wordt voor meer samenwerking? Op welke manier kan het thema 'inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf' levendig gehouden worden? Zoals ik al in mijn aanbeveling heb vermeld, is samenwerken noodzakelijk en kan dit de hulpverlening bevorderen. De Integrale Jeugdhulp kan ervoor zorgen dat deze samenwerking tot stand komt.

4.3 Een kritische kijk op het thema en de uitwerking van het eindwerk

Na overleg met mijn stagementor ben ik al snel tot de conclusie gekomen dat ik iets wou doen rond kinderen in de hulpverlening. Het onderwerp inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar sprak me onmiddellijk aan. Ik vond het een interessant thema omwille van de complexiteit en mijn interesse in het werken met kinderen. Uit mijn literatuurstudie bleek dat er nog niet veel onderzoek naar gedaan is. De invoering van het decreet heeft hoe dan ook veranderingen met zich mee gebracht. In theorie klinkt alles heel mooi maar hoe is het in de praktijk? Ik vond het een uitdaging om hier naar op zoek te gaan.

Eerst verkende ik het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige. Dit was het vertrekpunt van mijn literatuurstudie. Het decreet is goed en duidelijk uitgewerkt. Het werd onmiddellijk duidelijk dat er meer komt kijken bij inbreng en participatie. Zo kwam ik terecht bij de bekwaamheid en het belang van de minderjarige. Het recht op instemming, informatie en duidelijke communicatie is de start van inbreng en participatie. Kinderen moeten eerst goed geïnformeerd worden vooraleer ze inspraak kunnen krijgen.

Vervolgens verkende ik de theorie omtrent het begrip participatie. Al snel bleek dat participatie geen eenduidig begrip was. Het kon op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Er komt veel bij kijken. Ik moest daarom mijn literatuurstudie uitbreiden naar meerdere onderwerpen. Om kinderen te laten participeren aan de hulpverlening is het belangrijk om de psychosociale ontwikkeling in het achterhoofd te houden.

Naarmate ik mijn eindwerk schreef, kwam ik tot het besef dat het niet volledig was om enkel te spreken over participatie. Participatie vertrekt vanuit de houding van de hulpverlener want deze is het middel om participatie te bekomen. Zo kwam ik terecht bij de basisvoorwaarden. Ik ben ook blijven stilstaan bij de voor- en nadelen van kinderparticipatie en de participatiewensen.

Mijn laatste deel, methodieken, heb ik geschreven naarmate mijn onderzoek vorderde. Het gedeelte omtrent participatie sprak mij persoonlijk het meeste aan. Ik heb hier zelf veel over bijgeleerd.

Omwille van het aantal opgelegde bladzijde moest ik mijn studie beperken. Er zijn veel meer bronnen beschikbaar en er kon zeker nog theorie bij. Het was voor mij een uitdaging om mijn teksten te beperken tot het aantal bladzijden. Dit is niet altijd gelukt. De thema's die ik nu heb, zijn belangrijke thema's voor dit eindwerk.

Het praktijkdeel van mijn eindwerk is minder vlot tot stand gekomen. Ik heb ruime tijd nagedacht over hoe ik mijn theorie kon toetsen in de praktijk. Uiteindelijk heb ik besloten om interviews af te nemen. De interviews verliepen positief. Ik heb interessante gesprekken gehad. De verwerking van deze interviews nam veel tijd in beslag. Uit de interviews met de verschillende organisaties bleek dat de organisaties van elkaar kunnen leren. Ze kunnen hun opvattingen, hulpmiddelen, kennis,... uitwisselen om samen naar een participatieve hulpverlening te gaan. JOPlim is voor elke organisatie een belangrijke partner.

Ik ben tot inzicht gekomen dat er een beperking ligt op mijn onderzoek. In mijn eindwerk pleit ik voor kinderparticipatie. Het is dan ook vreemd dat ik zelf geen kinderen bevraagd heb. Ik sta achter de visie: 'niet over maar met kinderen praten.' terwijl ik in mijn onderzoek hetzelfde doe. Het zou een meerwaarde geweest zijn voor mijn onderzoek om de mening van kinderen zelf te horen. In mijn interview stelde ik de vraag hoe kinderen participatie ervaren. Hierop werd meermaals het antwoord gegeven dat ik dit aan hun zelf moet vragen. Op deze manier zou ik de theorie ook bij hun kunnen toetsen. Moest er nog een onderzoek volgen, zou ik dit zeker gedaan hebben. Uit mijn stage-ervaring is gebleken dat deze kinderen een duidelijke mening hebben. Hoe jong deze kinderen ook zijn, ze hadden zeker deel kunnen uitmaken van mijn onderzoek.

De onderzoeksvraag die steeds centraal staat tijdens mijn eindwerk is: 'welke methodieken gebruiken jeugdhulpverleners om kinderen jonger dan twaalf jaar te laten participeren aan de

jeugdhulpverlening?' Hier bestaat geen eenduidig antwoord op. Het is onmogelijk om alle methodieken in kaart te brengen. Uit het onderzoek blijkt dat er veel methodieken beschikbaar zijn. De hulpverleners en kinderen zijn creatief in het vinden van een gepaste methodiek. Er moet steeds gezocht worden op het niveau van het kind en er moet gekeken worden naar hun interesses.

4.4 Kritische kijk op mijn persoonsgebonden traject

Bij aanvang van mijn stage wist ik in grote lijnen wel wat participatie inhield. Al vlug bleek dit onvoldoende te zijn. Ik wist niet precies welke richting ik wou uitgaan met mijn onderzoek. Gaandeweg raakte ik zelf overtuigd van het belang van kinderp participatie in de hulpverlening. Ik werd voorstander van kinderp participatie. Dit maakte het moeilijk om de nadelen ervan in te zien. Het zoeken naar bruikbare informatie verliep niet altijd vlot.

Een andere factor die het moeilijk maakte, was de tijdsdruk. De interviews verwerken nam veel tijd in beslag. Ik ben er wel achter gekomen dat ik beter presteer onder druk terwijl ik dit in de vorige jaren probeerde te vermijden. Door het gebrek aan tijd en de beperkte onderzoeksmogelijkheden vind ik het jammer dat ik te weinig oog gehad heb voor de kinderen zelf. Ik had hun er graag bij willen betrekken maar dit was niet mogelijk.

Desondanks enkele kleine moeilijkheden, heb ik toch het beste er van gemaakt. Ik kan mijn eindwerk beschouwen als een leerproces en ben fier op hetgeen ik heb kunnen neerschrijven. De interviews met de hulpverleners was voor mij een leerrijke ervaring. Ik ben gegroeid in mijn zelfstandigheid.

Wanneer ik zelf in het werkveld zal staan, ga ik zeker in mijn achterhoofd houden wat ik hier heb geleerd. Ik ga proberen een participatieve basishouding aan te nemen. Zowel uit mijn literatuurstudie als uit mijn praktijkgedeelte blijkt dat dit een positief effect heeft op alle factoren in de hulpverlening. Hoe groter de participatieve basishouding, hoe groter het effect van de hulpverlening. Uit mijn eigen leerproces kan ik afleiden dat ik geïnspireerd ben door de samenwerking met de verschillende organisaties. Mijn kennis is hierdoor verrijkt. Ik pleit voor inspraak en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar en voor samenwerking tussen de verschillende sectoren van de Integrale Jeugdhulp.

4.5 Besluit

Uit mijn praktisch gedeelte kan ik besluiten dat ik toch wel in mijn opzet ben geslaagd. Ik hoop dat Daidalos vzw iets heeft aan mijn aanbevelingen en dat ik ook anderen heb kunnen inspireren. Voor mezelf was het een hele uitdaging waar ik positief op kan terugkijken. Zoals ik al eerder zei, is participatie een proces dat nooit volledig rond zal zijn, net zoals dit eindwerk.

Algemeen besluit

Inbreng en participatie. Kinderen hebben hier wel degelijk recht op, ook kinderen jonger dan twaalf jaar. Ze hebben het recht om betrokken te worden in de hulpverlening en het recht op duidelijke informatie. In dit algemeen besluit geef ik mijn conclusies over het volledige eindwerk. Ik begin bij de theorie en vervolgens ga ik over naar het praktisch gedeelte.

Vanuit het theoretisch gedeelte kan ik besluiten dat er een heleboel dingen komen kijken bij participatie. Het is een proces van het delen van beslissingen die iemands leven raakt. In de hulpverlening wordt het leven van kinderen beïnvloed en soms ook bepaald. Kinderen hierbij betrekken heeft een gunstig effect op zowel de hulpverlening als hun ontwikkeling. Dit blijkt uit de theorie en het onderzoek.

Volwassenen onderschatten kinderen en hun mogelijkheden. Kinderen worden gezien als onbekwame en afhankelijke individuen terwijl kinderen veel capaciteiten hebben. Werken met kinderen moet beschouwd worden als een uitdaging. Dit vraagt van de hulpverleners een open houding, oprechte aandacht en empathie. Het is de kunst van de hulpverlener om kinderen te leren begrijpen. Elk kind dient gezien te worden als een uniek individu dat bekwaam is. Hulpverleners moeten gebruik maken van hetgeen kinderen kunnen inbrengen. Hulpverleners trachten aandacht te hebben voor de dingen die gezegd worden, de manier waarop en hetgeen er niet gezegd wordt.

Als laatste heb ik uit mijn theorie geleerd dat de houding van de hulpverlener tegenover participatie invloed heeft op de hulpverleningsrelatie tussen kinderen en de hulpverlener. Participatie heeft een gunstig effect als de hulpverlener er in gelooft. Het vertrekt dus vanuit de hulpverlener.

Uit mijn praktijkgedeelte kan ik vaststellen dat elke hulpverlener anders kijkt naar participatie. Iedereen ervaart het op zijn/haar manier. Geen enkele hulpverlener is van mening dat kinderparticipatie niet gunstig is. Het is zelfs noodzakelijk. De manier waarop kinderen betrokken kunnen worden, verschilt van kind tot kind. De uitdaging ligt erin om op het niveau van het kind te werken. Hulpverleners willen vaak te snel gaan waardoor het kind afhaakt. Geef het kind tijd en ruimte. Een belangrijke vaststelling is dat kinderen niet bekwaam moeten zijn om deel te nemen aan de hulpverlening. Ze kunnen vanaf nul jaar al een aandeel hebben.

Een grote hindernis is de loyaliteit van de kinderen naar de ouders toe. Dit beperkt de hulpverlening. Kinderen voelen zich niet vrij om te spreken over dingen waar ze het echt over willen hebben. Dit is erg lastig bij jonge kinderen. Hiermee moet de hulpverlener aan de slag gaan. Het moet bespreekbaar gemaakt worden met de ouders.

Participatie lijkt vanzelfsprekend maar hulpverleners geven aan dat dit in praktijk niet altijd blijkt te zijn. Uit mijn onderzoek blijkt dat hulpverleners veel moeite doen om kinderen te betrekken. Bij de oudste kinderen lukt dit meestal goed maar de moeilijkheid ligt bij de erg jonge kinderen. Het blijft een uitdaging om hun niet te vergeten.

Daarnaast kan ik vaststellen dat de praktijk en de theorie wat betreft participatie in grote mate overeenkomen. Er komen veel delen terug in zowel de interviews als de literatuurstudie.

Ten slotte wil ik eindigen met mijn laatste vaststelling. Kinderen jonger dan twaalf jaar zijn erg kwetsbaar. Zoals eerder besproken zijn ze volgens volwassenen onbekwaam. Ik ben, net zoals vele hulpverleners, ervan overtuigd dat deze kinderen wel bekwaam zijn. Ze zijn volwaardige individuen met een eigen stem. Hulpverleners willen steeds het beste voor het kind. De hulpverlening vertrekt met het oog op het belang van het kind. Ze proberen dit na te streven. Toch merk ik dat hulpverleners vaak over kinderen praten in plaats van met kinderen. Als je als hulpverlener met vragen zit, trek dit open en vul dit niet in voor het kind. Ga met de vraag naar het kind toe. Ze zijn ervaringsdeskundigen van hun eigen problemen. Wij hulpverleners kunnen veel van hen leren.

Bibliografie

Geschreven bronnen

- Adriaenssens, P., Ivens, C., Vanbeckevoort, B., & Smeyers, L. (1998). *In vertrouwen genomen*. Lannoo.
- Andolfi, M. (2010). *Het kind in gezinstherapie*. Amsterdam: Hogrefe Uitgevers.
- Baeten, P., & Geurts, E. (2004). *In de schaduw van het geweld. Kinderen die getuigen zijn van geweld tussen hun ouders*. Amsterdam: SWP.
- Celie, L. (2013). *Anders kijken en luisteren naar kinderen en jongeren*. Van Halewyk.
- Craeynest, P. (2013). *De psychologie van de levensloop*. Acco.
- Crombes, J. (2011). *Kansen voor kinderen*. Garant.
- Crucq-Lokhorst, J. (2014). *Elk kind is anders*. Boom.
- Daidalos vzw. (2012). *Handleiding werken met gezinnen binnen Daidalos*. Daidalos vzw.
- De Bil, P. (2011). *Onderzoek in 15 stappen*. Boom/Nelissen.
- De Corte, K. (2013). *Empowerment van de context*. Garant.
- Dedding, C. (2010). *De mondigheid van de kinderen uit zich vaak in de stilte*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Deflos, M. (2014). *Luister je wel naar mij?* SWP Amsterdam.
- Dolan, Y. (1998). *Stap voor stap*. Baarn: HBuitgevers.
- Furman, B. (2010). *Kids' skills in actie*. Pica.
- Gundrum, M., & Stinckens, N. (2010). *De schatkist van de therapeut*. Acco.
- JOPlim. (2014). P-spel samen verder participeren. JOPlim.
- Maes, K. (2008). *Werkmap aan de slag met het Decreet Rechtspositie van de Minderjarige in de Integrale Jeugdhulp*. Gent: Druk in de Weer.
- Prins, B. (2011). *Methoden en technieken van gedragstherapie bij kinderen en jeugdigen*. Paperback.
- Rober, P. (2002). *Samen in therapie*. Acco.
- Rober, P. (2008). *Families met kinderen in therapie*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Schepers, D. (2012). *kinderen als getuige van partnergeweld*. Hasselt: Xios Hogeschool.
- Sonnenschein, K. (2006). *Gedemotiveerd en nu? . Een onderzoek naar het activeren van thuisloze jongeren binnen de maatzorg*. Hasselt: Xios Hogeschool.
- Uitgevers, V. D. (2015). *woordenboek*. Opgehaald van <http://www.vandale.be/>
- Van regenmortel, T. (2002). *Empowerment en maatzorg*. acco.
- Wolters, C. (sd). *Oplossingsgericht aan het werk met kinderen en jongeren*. 2011: Pica.

Mondelinge bronnen

- B, D. (2015, april 2). Interview Contextbegeleiding Peer. (L. Verra, Interviewer)
- D, E. (2015, april 15). Interview Pleegzorgdienst Limburg. (L. Verra, Interviewer)
- D, M. (2015, maart 19). Interview Contextbegeleiding Peer. (L. Verra, Interviewer)
- G, S. (2015, april 8). Interview CKG De Hummeltjes. (L. Verra, Interviewer)
- G, S. (2015, april 8). Interview CKG De Stap. (L. Verra, Interviewer)
- L, I. (2015, april 2). Interview JOPlim. (L. Verra, Interviewer)
- M, B. (2015, maart 15). interview Contextbegeleiding Peer. (L. Verra, Interviewer)
- M, R. (2015, april 27). Interview Contextbegeleiding Peer. (L. Verra, Interviewer)
- M, T. (2015, april 7). Interview Contextbegeleiding Peer. (L. Verra, Interviewer)
- T, R. (2015, april 10). Interview Contextbegeleiding Peer. (L. Verra, Interviewer)
- Terecht in de jeugdzorg.* (2013). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- V, L. (2015, maart 25). Interview Contextbegeleiding Peer. (L. Verra, Interviewer)

Audiovisuele bronnen

- Hermkens, L. (2010, 03 17). *Niet over maar met kinderen praten*. Opgehaald van leren overleven : <http://www.lerenoverleven.org/bijdragen/Amy-van-Heusdenlezing-Leen-Hermkens-2010.pdf>
- Jeugdhulp, v. S. (2015). *Steunpunt Jeugdhulp*. Opgehaald van vzw Steunpunt Jeugdhulp: <http://www.steunpuntjeugdhulp.be/>
- kinderrechtencommissariaat. (2015). *Kinderrechtenverdrag*. Opgehaald van Kinderrechtencommissariaat: <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/>
- kinderrechtswinkel. (2015). *Decreet Rechtspositie*. Opgehaald van Kinderrechtswinkel: <http://www.kinderrechtswinkel.be/index.php?ID=38151>
- Rechtspositie*. (2015). Opgehaald van De rechten van de minderjarige in de jeugdhulp: <http://wvg.vlaanderen.be/rechtspositie/>

Bijlagen

Bijlage 1: vragenlijst interview

Bijlage 1: Vragenlijst interview

1. Wat is uw functie binnen de organisatie Daidalos/ CKG De Stap / CKG De Hummeltjes / JOPlim / Pleegzorgdienst Limburg?
2. Bent u op de hoogte van het "decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige"?
3. Wat weet u over het recht op inspraak en participatie van de minderjarige?
4. Hoe worden kinderen geïnformeerd over hun rechten in de hulpverlening?
5. Hebben er veranderingen plaatsgevonden in de organisatie sinds de invoering van het decreet?
6. Hebben deze veranderingen invloed op de inspraak en participatie van de -12 jarigen in de hulpverlening?
7. Vanaf welke leeftijd is een minderjarige volgens u bekwaam om deel te nemen aan de hulpverlening?
8. Zijn er eigenschappen waaraan u kan zien dat een kind bekwaam is of niet?
9. Op welke manier betreft u de -12jarigen in de hulpverlening?
10. Zijn er bepaalde methodieken, technieken, werkmiddelen of hulpmiddelen die je gebruikt om -12 jarigen te betrekken in de hulpverlening?
11. Zijn er nog andere methodieken, technieken, werkmiddelen of hulpmiddelen?
12. Hoe stimuleer je anderen om -12 jarigen te betrekken in de hulpverlening?
13. Wat vindt u er van om -12 jarigen te betrekken in de hulpverlening? Hoe ervaart u dit?
14. Wat zijn de moeilijkheden? Wat zijn de krachten hiervan?
15. Welk effect heeft dit op de ontwikkeling van het kind volgens u?
16. Hoe ervaren -12 jarigen dit volgens u?
17. Vragen ouders er naar om hun kinderen te betrekken?
18. Wat heeft een -12 jarigen nodig in een hulpverleningsrelatie?

BASISINFORMATIE EINDWERK

VOORNAAM: Laura

NAAM: Verra

KLAS: 3 MAW

DEPARTEMENT: PXL Social Work

ACADEMIEJAAR: 2014 - 2015

TREFWOORD: Inbreng, participatie, jeugdhulpverlening

TITEL: Inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar in de jeugdhulpverlening.

SAMENVATTING :

Het onderzoeksthema van mijn eindwerk is: "inbreng en participatie van kinderen jonger dan twaalf jaar in de Jeugdhulpverlening". De vraag die gedurende mijn eindwerk centraal staat is: 'welke methodieken gebruiken jeugdhulpverleners om kinderen jonger dan twaalf jaar te laten participeren aan de jeugdhulpverlening?'

Inbreng en participatie, één van de rechten opgesomd in het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige. Elke minderjarige heeft het recht om betrokken te worden en op duidelijke informatie. Dit geldt ook voor kinderen jonger dan twaalf jaar. In theorie klinkt dit heel mooi maar in de praktijk is dit anders. Het lijkt vanzelfsprekend maar jeugdhulpverleners ervaren dit zo niet. Uit mijn onderzoek blijkt dat jeugdhulpverleners veel moeite doen om kinderen te betrekken. De moeilijkheid ligt vooral bij erg jonge kinderen. Het is een uitdaging om hen te betrekken in de hulpverlening. Jeugdhulpverleners moeten zich aanpassen aan het kind, zich inleven en zich kunnen verplaatsen. Dit vraagt van de jeugdhulpverleners een open houding, oprechte aandacht en empathie. Ze dienen gebruik te maken van hetgeen kinderen kunnen inbrengen. Er moet aandacht zijn voor de dingen die gezegd worden, de manier waarop en hetgeen niet gezegd wordt.

Theoretisch komen er een heleboel dingen kijken bij participatie. Het is geen eenduidig en duidelijk begrip. Het is een proces van het delen van beslissingen die iemands leven raken. Participatie vertrekt vanuit de houding van de jeugdhulpverleners. Pas wanneer ze geloven in participatie heeft het een gunstig effect.

De manier waarop kinderen jonger dan twaalf jaar betrokken worden, verschilt naar gelang hun niveau, hun behoeften en hun capaciteiten. Het is daarom belangrijk om een goed beeld te hebben van de psychosociale ontwikkeling van het kind. Bijkomend moeten jeugdhulpverleners zicht hebben op de taal van kinderen en hun interesses.

Kinderparticipatie is noodzakelijk. Dit vinden de hulpverleners zelf ook. De hulpverlening vertrekt met het oog op het belang van het kind. Ze proberen dit na te streven. Ik merk toch dat hulpverleners vaak over kinderen praten in plaats van met kinderen. In onze samenleving worden kinderen nog steeds gezien als onbekwame en afhankelijke individuen terwijl ze veel capaciteiten hebben. Kinderen zijn ervaringsdeskundigen van hun eigen problemen. Het is dan ook goed om naar hen te luisteren en hen te betrekken.

In mijn onderzoek heb ik niet enkel gezocht naar methodieken maar ook naar de moeilijkheden en de krachten, de ervaringen van de hulpverleners en de kinderen, de veranderingen die er zijn gekomen dankzij het Decreet,... Mijn onderzoek heb ik ten eerste gedaan binnen Daidalos vzw. Bijkomend ben ik naar andere organisaties binnen de Integrale Jeugdhulp geweest. Op deze manier kreeg ik een beeld van de verschillen en de gelijkenissen, maar ook van hetgeen organisaties van elkaar kunnen leren.

Mijn stageplaats, Daidalos vzw Contextbegeleiding Peer, is een organisatie die bewust bezig is met participatie. Dankzij het Decreet zijn er verschillende veranderingen gekomen die een gunstig effect hebben op kinderen jonger dan twaalf jaar en op de hulpverlening. Uiteraard wil ik vanuit mijn onderzoek enkele aanbevelingen doen naar hun zoals evaluatiedocumenten ontwerpen, een manier zoeken om de rechten in de hulpverlening uit te leggen, een participatieraad opstarten en een boekje ontwerpen dat de hulpverlening uitlegt aan kinderen jonger dan twaalf jaar.

Ik sluit dit eindwerk af in de hoop dat het een leidraad mag zijn voor jeugdhulpverleners.